

**UCHWAŁA Nr LXXIII/690/2024
RADY GMINY BUKOWSKO
z dnia 28 lutego 2024 roku**

**w sprawie przyjęcia "Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej
i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Gminie Bukowsko do 2030 roku"**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023r. poz. 40 ze zm.), w związku z art. 6 ust. 2 pkt. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej (tj. Dz. U. z 2021 roku, poz. 1249 ze zm.)

Rada Gminy Bukowsko

uchwala, co następuje:

§ 1.

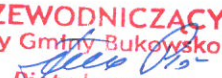
Przyjmuje się: " Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Gminie Bukowsko do 2030 roku" w brzmieniu określonym w załączniku do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonywanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Bukowsko.

§ 3.

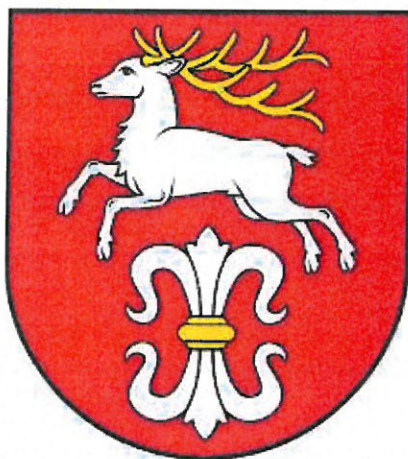
Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PRZEWODNICZĄCY
Rady Gminy Bukowsko

Piotr Łuszcz

**RADA GMINY
BUKOWSKO**
38-505 Bukowsko 290

Załącznik do Uchwały Nr LXXIII/690/2024
Rady Gminy Bukowsko
z dnia 28 lutego 2024 r.

***Program przeciwdziałania przemocy domowej
i ochrony osób doznających przemocy domowej
w Gminie Bukowsko do 2030 roku***

Bukowsko 2023

Spis treści:

<i>Wstęp</i>	<i>4</i>
<i>I.1. Podstawa prawna Programu</i>	<i>5</i>
<i>I.2. Zjawisko przemocy</i>	<i>6</i>
<i>I.3. Przemoc domowa w świetle polskiego prawa</i>	<i>8</i>
<i>I.4. Charakterystyka zjawiska przemocy domowej</i>	<i>11</i>
<i>I.5. Diagnoza zjawiska przemocy domowej w Polsce – statystyki</i>	<i>15</i>
<i>II. Dane statystyczne – informacje o gminie Bukowsko (metryka gminy)</i>	<i>17</i>
<i>II.1. Położenie i powierzchnia gminy Bukowsko</i>	<i>17</i>
<i>II.2. Sytuacja demograficzna gminy Bukowsko</i>	<i>19</i>
<i>III. Diagnoza problemu przemocy domowej w gminie Bukowsko na podstawie dostępnych danych statystycznych</i>	<i>24</i>
<i>III.1. Zespół interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy domowej w gminie Bukowsko</i>	<i>26</i>
<i>III.2. Edukacja społeczna, profilaktyka i promocja działań na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej w gminie Bukowsko.</i>	<i>32</i>
<i>III.3. Punkt Informacyjno-Konsultacyjny do spraw przeciwdziałania alkoholizmowi, narkomanii oraz dla ofiar przemocy.</i>	<i>34</i>
<i>III.4. Procedura „Niebieska Karta”</i>	<i>36</i>
<i>III.5. Zasoby instytucjonalne.</i>	<i>38</i>
<i>IV. Diagnoza zjawiska problemu przemocy domowej w gminie Bukowsko. Wyniki badań przeprowadzonych wśród osób dorosłych</i>	<i>39</i>
<i>IV.1. Skala występowania i dokuczliwości problemów społecznych występujących na terenie gminy Bukowsko.</i>	<i>39</i>
<i>IV.2. Grupy społeczne zagrożone marginalizacją i wykluczeniem społecznym w gminie Bukowsko</i>	<i>41</i>
<i>IV.3. Zjawisko przemocy domowej w gminie Bukowsko.</i>	<i>43</i>
<i>IV.4. Osoby stosujące przemoc domową w opiniach mieszkańców gminy Bukowsko.</i>	<i>45</i>
<i>IV.5. Osoby doznające przemocy domowej w opiniach mieszkańców gminy Bukowsko.</i>	<i>46</i>
<i>IV.6. Miejsca doświadczania przemocy, czynniki generujące przemoc.</i>	<i>47</i>

<i>IV.7. Najczęstsze formy przemocy, zachowania przemocowe.</i>	<i>50</i>
<i>IV.8. Doświadczenie przemocy.</i>	<i>53</i>
<i>IV.10. Znajomość instytucjonalnych form wsparcia dla osób doznających przemocy na terenie gminy Bukowsko.</i>	<i>55</i>
 <i>V. Cele, działania, sposoby realizacji Programu przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej w Gminie Bukowsko do 2030 roku</i>	 <i>58</i>
<i>V.1. Realizacja Programu przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej w Gminie Bukowsko do 2030 roku</i>	<i>63</i>
<i>V.2. Monitorowanie i sprawozdawczość.</i>	<i>64</i>
<i>V.3. Spodziewane efekty.</i>	<i>65</i>
<i>V.4. Miejsce i czas realizacji Programu.</i>	<i>65</i>
 <i>Spis rysunków:</i>	 <i>66</i>
<i>Spis tabel:</i>	<i>67</i>

Wstęp

Niniejszy *Program przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej w Gminie Bukowsko do roku 2030* obejmuje zadania, które na Gminę Bukowsko nakłada ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej. Realizacja Programu, w szczególności w obszarach profilaktyki, ochrony i wsparcia osób dotkniętych przemocą domową oraz oddziaływań wobec osób stosujących przemoc jest nastawiona na redukcję zjawiska przemocy domowej wśród mieszkańców gminy Bukowsko oraz na wzrost efektywności podejmowanych działań. Głównym celem niniejszego Programu jest określenie działań, jakie Gmina Bukowsko podejmuje i będzie podejmować w celu realizacji zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej oraz efektywnej ochrony ofiar przemocy poprzez skuteczne promowanie oddziaływań profilaktycznych i wsparcia dla ofiar przemocy na każdym etapie ich powrotu do normalnego życia. Przemoc domowa stanowi poważny problemem społeczny, który jest niezwykle trudny do zdiagnozowania, dlatego konieczne jest podjęcie odpowiednich działań, które będą precyzyjnie dobrane do potrzeb ofiar przemocy domowej. Zjawisko przemocy domowej dotykające społeczność lokalną jest ściśle powiązane z innymi problemami społecznymi, dlatego ich rozwiązywanie powinno być wspólnym interesem wzajemnie uzupełniających się działań specjalistów, instytucji i organizacji, m. in: placówek opiekuńczo-wychowawczych, służby zdrowia, pomocy społecznej, instytucji porządku publicznego, czy też organizacji pozarządowych. Każdy z wyżej wymienionych podmiotów ma do czynienia z różnym aspektem zjawiska przemocy. Działając osobno nie prowadzi to do zwiększenia jakości wsparcia społecznego w obszarze przemocy wewnątrzrodzinnej. W związku z powyższym konieczne jest zintegrowanie wszelkich zasobów jednostek i organizacji do realizacji zadań Programu, które przyczynią się do stworzenia jednolitej strategii wsparcia oraz zdecydowanego podniesienia skuteczności udzielanej pomocy. W realizację Programu zakłada się aktywne włączenie wszelkich służb, podmiotów i organizacji mających styczność w codziennej pracy z rodziną. Cele, działania i zadania Programu będą podlegać ewaluacji i odpowiadać na potrzeby mieszkańców gminy Bukowsko w zakresie przeciwdziałania przemocy.

Program przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej w Gminie Bukowsko do roku 2030 zakłada przede wszystkim skuteczną profilaktykę skierowaną na najważniejsze czynniki ryzyka, które występują zarówno w rodzinie, jej

najbliższym otoczeniu jak i w otoczeniu społecznym. Niniejszy Program zakłada także efektywną interwencję i wsparcie w sytuacji występowania przemocy jak również optymalizowanie systemu wsparcia jako nieodłącznego elementu w zapewnianiu pomocy ofiarom przemocy. Doskonalenie obecnego systemu przy jednoczesnym zapewnieniu stałej i odpowiednio dopasowanej oferty pomocy i wsparcia w zakresie podejmowanych działań interwencyjnych zarówno wobec osób doświadczających przemocy oraz sprawców przemocy, zastosowanie oddziaływań długoterminowych w rodzinie oraz doskonalenie opracowanych procedur i polityk dotyczących przemocy domowej powinno przyczynić się do jeszcze większej integracji systemu pomocowego na rzecz rodziny. Niezwykle ważnym elementem wspierania i optymalizowania systemu ochrony i pomocy jest dwutorowe działanie ukierunkowane zarówno na kompleksowe wsparcie osób zagrożonych przemocą oraz z drugiej strony na reintegrację i pracę nad sprawcą stosującym przemoc.

I.1. Podstawa prawna Programu

System przeciwdziałania przemocy w Polsce określa Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz. U. z 2023 r. poz. 535 ze zm.), która m. in. wskazuje jednostkom samorządu terytorialnego oraz organom administracji rządowej zadania do realizacji, określa sposób postępowania z osobą doznającą przemocy domowej oraz z jej sprawcą. Ustawodawca w art. 6 ust. 2 oraz art. 9 wspomnianej ustawy wyznaczył gminom zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej. Stosownie do jej zapisów zadaniem gminy jest tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy domowej. Ustawodawca zobowiązał również gminy do opracowania i realizacji programu przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej. W związku z opracowaniem dokumentu *Diagnoza zjawiska problemu domowej na terenie gminy Bukowsko i ocena świadomości społecznej wobec problemu przemocy* zasadne było opracowanie spójnego z diagnozą *Programu przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej w Gminie Bukowsko do 2030 roku*.

Działania zaplanowane w ramach *Programu przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej w Gminie Bukowsko do 2030 roku* realizowane będą w szczególności w oparciu o zapisy następujących aktów prawnych:

- ✓ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz. U. z 2023 r. poz. 535 ze zm.)
- ✓ Ustawa z dnia z dnia 19 lipca 2019 roku o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz.U. 2019 poz. 1818)
- ✓ Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz.U. z 2023 r. poz. 901)
- ✓ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1426)
- ✓ Ustawa z dnia 26 października 1982 roku. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2023 r. poz. 2151)

Program przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej w Gminie Bukowsko do 2030 roku wpisuje się w realizację m.in. Uchwały Nr 205 Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2023 r. w sprawie ustanowienia Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024–2030. Dokument jest zbieżny z celami i kierunkami działań zawartymi w *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Bukowsko do 2030 roku*.

I.2. Zjawisko przemocy

Przemoc jest zjawiskiem wieloaspektowym, a rozmaite sposoby wyjaśnienia przyczyn przemocy są użyteczne głównie, dlatego że podkreślają różnorodność czynników uwikłanych w występowanie przemocy domowej. Zbytne uproszczenie powoduje, że rozwiązanie tego problemu wydaje się nadzwyczaj łatwe, np. „alkoholizm powoduje występowanie przemocy”. Tymczasem praktyka i wiedza wskazują, że przemoc domowa występuje zarówno w rodzinach dotkniętych problemem alkoholowym jak i wolnych od niego. Większość osób nadużywających alkoholu, które pod jego wpływem stają się agresywne wobec członków własnej rodziny, przyznaje się do stosowania przemocy również na trzeźwo. Alkoholizm nie jest przyczyną przemocy, ale występującym z nią uwarunkowaniem, podobnie jak wiele innych zjawisk. Niedoskonałości wyjaśnień odwołujących się do pojedynczych czynników doprowadziły do opracowania „modelu psychospołecznego”, który integruje socjologiczne

i psychologiczne ujęcie przemocy domowej (K. Browne i M. Herbert „Zapobieganie przemocy w rodzinie”, Warszawa, s.50).

Definicja zawarta w art.2 ust.2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej stanowi, że przemoc domowa to: *jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:*

- a) narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,*
- b) naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,*
- c) powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę,*
- d) ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej,*
- e) istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej;*

Definicja ta nie wyczerpuje wszystkich znamion przemocy, nie mieści się w niej przemoc ekonomiczna. Przemoc ma różne aspekty i oblicza:

- ✓ jest procesem, gdyż nie pojawia się znienacka i tworzy cykle,
- ✓ ma tendencje do powtarzania się i rzadko jest jednorazowym epizodem,
- ✓ toczy się w wymiarze dominacji i uległości, gdyż osoba stosująca przemoc (potocznie zwana sprawcą) dąży do uzyskania totalnej dominacji nad osobą doznającą przemocy (potocznie zwaną ofiarą),
- ✓ nie jest zjawiskiem niezależnym od udziału człowieka, co oznacza, iż jest on zdolny do radzenia sobie ze złością, która czyni go osobą stosującą przemoc domową („nie mogę, to jest silniejsze ode mnie”, używane przez osoby stosującej przemoc domową jest maską dla „nie chcę”),
- ✓ odpowiedzialność zawsze jest po stronie osoby stosującej przemoc domową niezależnie od tego, co zrobiła osoba doznająca przemocy,
- ✓ przejawia się w różnych formach,
- ✓ niektóre przejawy zagrożenia przemocą są w istocie aktami przemocy.

I.3. Przemoc domowa w świetle polskiego prawa

W Polsce regulacje prawne dotyczące przeciwdziałania przemocy domowej nie odbiegają od standardów międzynarodowych. Naczelnym aktem prawnym obowiązującym w Polsce jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78 poz. 483 z późn. zm.). Rozdział drugi Konstytucji w całości jest poświęcony „Wolnościom, prawom i obowiązkom człowieka i obywatela”. Zgodnie z art. 33 Konstytucji – „kobieta i mężczyzna w Rzeczypospolitej Polskiej mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym”. Również art. 40 Konstytucji mówi – „nikt nie może być poddawany torturom ani okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu. Zakazuje się stosowania kar cielesnych. Konstytucja mówi również o ochronie praw dziecka, czego dowodem jest utworzenie instytucji Rzecznika Praw Dziecka (art. 72), a w celu ochrony wolności i praw człowieka i obywatela został powołany urząd Rzecznika Praw Obywatelskich, który ma za zadanie badanie, czy wskutek działania lub zaniechania organów, organizacji i instytucji zobowiązanych do przestrzegania i realizacji wolności i praw człowieka i obywatela, nie nastąpiło naruszenie prawa, a także zasad współżycia i sprawiedliwości społecznej. Ale większość zachowań składających się na przemoc domową jest kwalifikowana zazwyczaj w oparciu o artykuł 207 Kodeksu karnego, gdzie przemoc często jest niezbyt słusznie utożsamiana właśnie z tym artykułem. Nie wszystkie akty przemocy kwalifikują się jako czyn zabroniony w rozumieniu kodeksu karnego, gdyż obok znęcania się w rodzinie dochodzi także do innych przestępstw takich jak:

- ✓ uszkodzenie ciała (art. 156 k.k. lub art. 157 §1 i 2 k.k.),
- ✓ pozostawienie osoby, co do której istnieje obowiązek sprawowania opieki, w sytuacjach bezpośrednio zagrażających jej życiu lub zdrowiu (art. 160 §2 k.k.),
- ✓ groźenie popełnieniem przestępstwa na szkodę innej osoby lub osoby najbliższej, jeśli groźba wzbudza w zagrożonym uzasadnioną obawę, że zostanie spełniona (art. 190 k.k.),
- ✓ zmuszanie do określonych zachowań (art. 191 § 1 k.k.),
- ✓ zgwałcenie (art. 197 k.k.),
- ✓ nakłanianie i zmuszanie do czynów nierządnych przy wykorzystaniu stosunku zależności (art. 199 k.k.),
- ✓ doprowadzenie małoletniego poniżej lat 15 do obcowania płciowego lub zmuszenie do poddania się innej czynności seksualnej lub utrwalanie treści pornograficznych

- ✓ z udziałem małoletniego (art.200 k.k.),
- ✓ kazirodstwo (art. 201 k.k.),
- ✓ stręczycielstwo i sutenerstwo (art. 204 k.k.),
- ✓ rozpijanie małoletniego w drodze dostarczania napoju alkoholowego, ułatwiania lub nakłaniania do spożycia takiego napoju (art.208 k.k.),
- ✓ uporczywe uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego (art.209 k.k.),
- ✓ porzucenie małoletniego lub osoby nieporadnej pod względem psychicznym lub fizycznym wbrew woli osoby powołanej do opieki czy nadzoru (art. 211 k.k.),
- ✓ zniewaga (art. 216 § 1 k.k.),
- ✓ naruszenie nietykalności cielesnej (art.217 k.k.),
- ✓ kradzież na szkodę osoby najbliższej (art.278 §4 k.k.) lub kradzież z włamaniem (art.297 k.k.),
- ✓ przywłaszczenie (art. 284 k.k.) lub niszczenie mienia (art. 288 k.k.).

Przepisy prawa cywilnego zawarte w Kodeksie Rodzinnym i Opiekuńczym również regulują sytuację osób doznających przemocy domowej.

Podstawowym aktem prawnym, który określa w Polsce zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej oraz zasady postępowania wobec osób doznających przemocy domowej i osób stosujących przemoc domową, jest ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej. (Dz. U. z 2023 r. poz. 535). W jej myśl za osobę doznającą przemocy domowej należy rozumieć osobę wobec której stosowana jest przemoc domowa: małżonka, także w przypadku, gdy małżeństwo ustało lub zostało unieważnione, oraz jego wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków; wstępnych i zstępnych oraz ich małżonków; rodzeństwo oraz ich wstępnych, zstępnych i ich małżonków; osobę pozostającą w stosunku przysposobienia i jej małżonka oraz ich wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków; osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości we wspólnym pożyciu oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków; osobę wspólnie zamieszkującą i gospodarującą oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków; osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości w trwałej relacji uczuciowej lub fizycznej niezależnie od wspólnego zamieszkiwania i gospodarowania; małoletniego. Za osobę stosującą przemoc domową uznaje się z kolei osobę pełnoletnią, która dopuszcza się przemocy domowej, a za świadka przemocy domowej – osobę, która posiada wiedzę na temat stosowania przemocy domowej lub widziały akt przemocy domowej. Według zapisów ww. ustawy osobie

doznającej przemocy domowej udziela się bezpłatnej pomocy, w szczególności w formie: poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego; interwencji kryzysowej i wsparcia; ochrony przed dalszym krzywdzeniem, przez uniemożliwienie osobie stosującej przemoc domową korzystania ze wspólnie zajmowanego mieszkania z osobą doznającą przemocy domowej oraz zakazanie kontaktowania się i zbliżania się do osoby doznającej przemocy domowej, zapewnienia osobie doznającej przemocy domowej bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla osób doznających przemocy domowej, badania lekarskiego w celu ustalenia przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy domowej oraz wydania zaświadczenia lekarskiego w tym przedmiocie oraz zapewnienia osobie doznającej przemocy domowej, która nie ma tytułu prawnego do lokalu zajmowanego wspólnie z osobą stosującą przemoc domową, pomocy w uzyskaniu mieszkania oraz informacji o dostępnych ww. formach wsparcia. Wobec osób stosujących przemoc domową zakłada się z kolei stosowanie przewidzianych w ww. ustawie środków mających na celu zapobieganie ich kontaktowaniu się z osobami doznającymi przemocy domowej oraz programów korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-terapeutycznych.

Również procedura „Niebieskie Karty” jako ogół czynności podejmowanych wobec przemocy domowej może być realizowana przez różne podmioty, tj. nie tylko Policję, ale także jednostki organizacyjne pomocy społecznej, Gminne/Miejskie Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, przedstawiciele ochrony zdrowia i oświaty, żołnierza Żandarmerii Wojskowej, pracownika socjalnego specjalistycznego ośrodka wsparcia dla osób doznających przemocy domowej, asystenta rodziny, pedagoga psychologa lub terapeutę będących przedstawicielami jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, GKRPA, policji, oświaty, ochrony zdrowia lub organizacji pozarządowych. „Niebieskie Karty” to procedura interwencji wobec przemocy domowej, która składa się z odpowiedniej dokumentacji i sposobu postępowania w przypadku stwierdzenia bądź podejrzenia występowania przemocy. Obowiązuje ona w policji od 1998 roku, w pomocy społecznej od 2004 roku. Jest zalecana także do stosowania przez miejskie i gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych, w przypadku, gdy w rodzinie występuje również problem alkoholowy. Głównym celem „Niebieskich Kart” jest rozpoznawanie przemocy i usprawnienie pomocy oferowanej przez przedstawicieli różnych służb w środowisku lokalnym, ale też tworzenie warunków do systemowego, interdyscyplinarnego modelu pracy

z rodziną. Podstawą skuteczności procedury i oferowanej pomocy jest współpraca przedstawicieli różnych służb na rzecz osób doznających i stosujących przemoc domową. Rozpoznanie przemocy i wypełnienie „Niebieskiej Karty” przez policjanta czy pracownika socjalnego to początek procesu pomagania. Każda z tych służb ma w swoich ustawowych zapisach możliwość i obowiązek korzystania z pomocy innych osób, instytucji i organizacji, a także podejmowania współpracy, gdy zostanie o to poproszona. W przypadku przemocy domowej działania indywidualne nie przynoszą pożądanych efektów. Dokumentacja „Niebieskie Karty” dla poszczególnych służb różni się, choć założenia i cele procedury są wspólne. Różnice wynikają z tego, że każda z wyżej wymienionych instytucji ma określone kompetencje i możliwości. Zbiera informacje dostosowane do specyfiki pomocy, jakiej może udzielić. Po zebraniu informacji, ustalany jest plan działania, a kolejnym krokiem jest włączenie do procesu pomagania przedstawicieli innych służb.

I.4. Charakterystyka zjawiska przemocy domowej

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej charakteryzuje przedmiot swoich regulacji i odniesień. Nowelizacja ustawy antyprzemocowej zmienia ustawową terminologię. Dotychczasowe pojęcia - „przemoc w rodzinie” zastąpiono terminem „przemoc domowa”, „ofiara” to „osoba doznająca przemocy domowej”, Ustawowej definicji doczekało się także pojęcie „osoby stosującej przemoc domową” wcześniej nazywaną „sprawcą”. Zmienił się (rozszerzył) również krąg osób objętych ochroną, niezależnie od wspólnego zamieszkiwania i gospodarowania. Najważniejsza zmiana z punktu widzenia bezpieczeństwa małoletnich to uznanie małoletniego będącego świadkiem przemocy domowej jako „osoby doznającej przemocy domowej”. Ponadto nowelizacja zmienia m.in. procedurę „Niebieskie Karty” i wprowadza programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową, a także programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową. Zgodnie z nowelą, definicja przemocy domowej brzmi: "należy przez to rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej. Nowelizacja wprowadza do powyższej definicji nowe elementy: żeby dane działanie lub zaniechanie było uznane za przemoc domową musi wykorzystywać przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną (także połączenie takich

przewag) osoby stosującej przemoc nad osobą doznającą przemocy domowej.

W szczególności, przemocą domową będą działania lub zaniechania:

- ✓ narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,
- ✓ naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,
- ✓ powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę,
- ✓ ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej,
- ✓ istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia,
- ✓ poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

Nowelizacja Ustawy rozszerza katalog osób doznających przemocy domowej. Obejmować on teraz będzie:

- ✓ małżonka, także w przypadku gdy małżeństwo ustało lub zostało unieważnione, oraz jego wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- ✓ wstępnych i zstępnych oraz ich małżonków,
- ✓ rodzeństwo oraz ich wstępnych, zstępnych i ich małżonków,
- ✓ osobę pozostającą w stosunku przysposobienia i jej małżonka oraz ich wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- ✓ osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości we wspólnym pożyciu oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- ✓ osobę wspólnie zamieszkującą i gospodarującą oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- ✓ osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości w trwałej relacji uczuciowej lub fizycznej niezależnie od wspólnego zamieszkiwania i gospodarowania,
- ✓ małoletniego, wobec którego jest stosowana przemoc domowa lub który jest świadkiem przemocy domowej wobec innych osób

Przemoc domową charakteryzuje:

- ✓ intencjonalność – działanie osoby stosującej przemoc domową jest zamierzone i ma na celu kontrolowanie, podporządkowanie sobie osoby doznającej przemocy;

- ✓ dysproporcja sił – osoba stosującej przemoc domową ma przewagę (fizyczną, emocjonalną, intelektualną, ekonomiczną i społeczną) nad osobą doznającą przemocy;
- ✓ naruszenie praw i dóbr osobistych – osoba stosująca przemoc domową wykorzystując przewagę siły narusza podstawowe prawa osoby doznającej przemocy, np. prawo do nietykalności osobistej, godności;
- ✓ szkody i cierpienie osoby doznającej przemocy – działanie osoby stosującej przemoc domową przynosi osobie doznającej przemocy szkody fizyczne i psychiczne czasem również materialne.

Przemoc domowa może przyjmować następujące formy:

- ✓ przemoc fizyczna – naruszanie nietykalności fizycznej; zachowania powodujące uszkodzenie ciała lub niosące takie ryzyko, np. bicie, popychanie, szarpanie, kopanie, duszenie policzkowanie;
- ✓ przemoc psychiczna – naruszenie godności osobistej; zawiera przymus i groźby, np. obrażanie, wyzywanie, wyśmiewanie, szydzenie, okazywanie braku szacunku, poniżanie w obecności innych osób, kontrolowanie i ograniczanie kontaktu z bliskimi, poddawanie stałej krytyce;
- ✓ przemoc seksualna – naruszenie intymności; zmuszanie osoby do aktywności seksualnej wbrew jej woli, kontynuowanie aktywności seksualnej, gdy osoba nie jest w pełni świadoma, bez pytania jej o zgodę lub gdy na skutek zaistniałych warunków obawia się odmówić, np. wymuszanie pożycia seksualnego, obmacywanie, gwałt, wymuszanie nieakceptowanych zachowań seksualnych;
- ✓ przemoc ekonomiczna – pozbawianie środków lub stwarzanie warunków, w których nie są zaspokajane niezbędne dla przeżycia potrzeby, np. niszczenie rzeczy, włamanie do zamkniętego osobistego pomieszczenia, kradzież, używanie rzeczy bez pozwolenia, zabieranie pieniędzy, przeglądanie dokumentów, korespondencji, dysponowanie czyjąś własnością, zaciąganie pożyczek "na wspólne konto", sprzedawanie osobistych lub wspólnych rzeczy bez uzgodnienia, zmuszanie do spłacania długów.
- ✓ szczególna postać przemocy psychicznej polegająca na prześladowaniu i nękanii, w tym za pomocą środków komunikacji elektronicznej (cyberprzemoc).

Na występowanie zjawiska przemocy domowej ma wpływ wiele różnych czynników. Prawdopodobieństwo jej wystąpienia zwiększają następujące czynniki:

- ✓ normy społeczne i kulturowe - w wielu środowiskach wciąż istnieje silne przekonanie o prawie rodziców do dominacji nad dziećmi, dominacji mężczyzn nad kobietami; nadal utrwalany jest wzorzec mężczyzny silnego i przebojowego, mężczyzna ma być zdobywcą, a kobieta powinna być mu uległa; istnieje przyzwolenie na stosowanie kar cielesnych wobec dzieci; istotną siłę posiadają również normy związane z prywatnością rodziny – „brudy należy prać we własnym domu”, „nie mów nikomu co dzieje się w domu”, „w sprawy rodzinne nie należy się wtrącać”;
- ✓ status ekonomiczny – stres związany ze zbyt niskimi zarobkami, czy zagrożenie utratą pracy;
- ✓ alkoholizm – nadmierne spożywanie alkoholu; alkohol ogranicza możliwość kontroli własnego zachowania, zwiększa prawdopodobieństwo reagowania złością i gniewem, powoduje zaburzenia percepcji i oceny rzeczywistości;
- ✓ dziedziczenie wzorca przemocy – bycie osobą doznających przemocy lub świadkiem przemocy w dzieciństwie zwiększa prawdopodobieństwo stosowania przemocy w życiu dorosłym;
- ✓ osobowość osoby doznającej przemocy – tzw. dezadapcyjność, czyli brak zdolności jednostki do przystosowania się do zmieniających się warunków środowiskowych i utrzymywania optymalnego poziomu funkcjonowania psychospołecznego; jej przejawem są następujące cechy: przekonanie jednostki, że jest poza społecznością, nie jest jej częścią, lęk przed niepowodzeniami, pesymistyczna wizja przyszłości, brak wiary we własne możliwości, przekonanie, że nie mam na nic wpływu, że wszystko zależy od warunków zewnętrznych, poczucie osamotnienia, rezygnacja, zubożenie, nieśmiałość w kontaktach z innymi, sztuczność, nieszczerłość;
- ✓ osobowość osoby stosującej przemoc domową – chęć dominacji, wrodzona lub nabyta skłonność do agresji, nieufność, zazdrość, brak empatii, niska wrażliwość, niskie poczucie własnej wartości, obawa przed odrzuceniem i utratą rodziny.

Przemoc domowa jest zjawiskiem wysoce szkodliwym dla osoby jej doświadczającej. Oprócz szkód fizycznych w postaci obrażeń ciała, które występują bezpośrednio po akcie przemocy fizycznej lub seksualnej, powoduje również szkody psychiczne, które pojawiają się z czasem i wymagają długotrwałego i profesjonalnego leczenia. Należą do nich:

- ✓ zespół zaburzeń stresu pourazowego (PTSD) – PTSD objawia się: ponownym doświadczaniem traumatycznego przeżycia poprzez wspomnienia lub powracające koszmary senne; nadpobudliwością, problemami ze snem, trudnościami z koncentracją uwagi, z zapamiętywaniem, drażliwością, złością, omdleniami, nadmierną czujnością; unikaniem rozmów na temat wydarzenia oraz miejsc i osób, związanych z przykrym doświadczeniem; PTSD diagnozuje się u około 60 % osób doznających przemocy domowej;
- ✓ uzależnienia – wszelkie uzależnienia (alkoholizm, narkomania, lekomania), które dla osób doznających przemocy są ucieczką od bólu fizycznego i psychicznego;
- ✓ zaburzenia depresyjne - obniżony nastrój, emocjonalne otępienie, niska samoocena, brak chęci do działania, negatywne myślenie o sobie, świecie, przyszłości;
- ✓ zaburzenia lękowe – odczuwanie leku przed podjęciem działania, krytyką, odrzuceniem;
- ✓ wiktymizacja – przyjęcie tożsamości osoby doznającej przemocy; osoba doznająca przemocy, wskutek doznawania przemocy, podejmowania nieskutecznych prób obrony siebie, a także nieumiejętnych prób pomocy z zewnątrz, nabiera przekonania, że zasługuje na takie zachowanie.

Przemoc domowa jest przestępstwem, ściganym z oskarżenia publicznego.

I.5. Diagnoza zjawiska przemocy domowej w Polsce – statystyki

Przemoc domowa należy do zjawisk, w których obiektywna diagnoza społeczna jest utrudniona. Złożony kontekst czynników kulturowych i społecznych sprawia, że źródła informacji o problemie ukazują jedynie fragment rzeczywistego obrazu zjawiska. Skalę zjawiska przemocy domowej jest niezwykle trudno oszacować, ponieważ nie wszystkie akty przemocy oraz sytuacje przemocowe są ujawniane. Oficjalne statystyki, prowadzone przez Komendę Główną Policji, uwzględniają te przypadki, wobec których uruchomiono procedurę *Niebieskiej Karty*. W 2019 r. procedurę *Niebieskiej Karty* wszczęto 74 313 razy, tj. o 1 160 (1,6%) razy więcej niż w 2018 roku. Ze zgromadzonych przez Policję danych wynika, że w 2019 roku nastąpił wzrost liczby przypadków przemocy domowej. Odnotowano 166 102 sytuacje, dotyczące poszczególnych rodzajów przemocy, co w odniesieniu do 2018 roku dało wzrost o 6 805 przypadków. W 2019 r. odnotowano 81 000 przypadków stosowania

przemocy psychicznej i liczba ta wzrosła w stosunku do 2018 roku (ówcześnie odnotowano 75 555 przypadków tego rodzaju przemocy, co dało wzrost o 7,2%). W przypadku przemocy fizycznej w 2019 roku odnotowano 58 963 przypadki, co w odniesieniu do 2018 roku stanowi wzrost o 1 383. W 2019 roku w przypadku przemocy seksualnej oraz innego rodzaju przemocy odnotowano spadek liczby przypadków w stosunku do 2018 roku. W 2019 roku odnotowano 1 238 przypadków przemocy seksualnej (spadek w stosunku do 2018 roku o 6 przypadków – 0,5% i 23 004 przypadki innego rodzaju przemocy (spadek w stosunku do 2018 roku o 53 przypadki – 0,2%). W 2019 roku liczba osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą domową wynosiła 88 032 osoby, co w stosunku do 2018 roku stanowi spadek o 0,1%. W 2019 roku największą grupę osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą domową stanowiły kobiety (65 195 osób) co stanowiło 74,1% ogółu ofiar przemocy domowej. W dalszej kolejności pozostają osoby małoletnie 12 161 osób (13,8% ogółu) oraz mężczyźni 10 676 osób (12,1% ogółu). Przy czym spadek odnotowano tylko wobec osób małoletnich (o 243 osoby, dynamika wyniosła 98,0%). W odniesieniu do kobiet i mężczyzn odnotowano wzrost (odpowiednio o 0,2% i 0,1%). W 2019 roku odnotowano wzrost ogólnej liczby osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc domową. Liczba ta wyniosła 74 910 osób, co w stosunku do 2018 roku (73 654 osoby) dało wzrost o 1 252 osoby (1,7%). W 2019 roku dominującą grupą osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc domową są mężczyźni. Mężczyźni stanowią 91,0% ogółu tego rodzaju osób. Kolejna w zakresie liczebności grupą są kobiety, które stanowią 8,6% ogólnej liczby osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc domową. Nieletni stanowią 0,4% ogólnej liczby osób, przy czym w grupie tej dominują chłopcy (76,4% nieletnich). W 2019 roku dokonano zatrzymania 17 267 osób, co do których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc domową. W grupie osób zatrzymanych większość stanowili mężczyźni – 16 647 osób Grupa zatrzymanych kobiet to 606 osób, natomiast nieletnich – 14 osób. W porównaniu do 2018 roku odnotowano wzrost liczby zatrzymanych osób o 352 osoby. Większość osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc domową, działa będąc pod wpływem alkoholu (42 583 osoby). Osoby te stanowią 56,8% ogólnej liczby osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc wobec osób bliskich. Najliczniejszą grupę osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc domową będących pod wpływem alkoholu, stanowią mężczyźni tj. 95,0% ogólnej liczby.

II. Dane statystyczne – informacje o gminie Bukowsko (metryka gminy)

II.1. Położenie i powierzchnia gminy Bukowsko

Gmina Bukowsko leży we wschodniej części Beskidu Niskiego, 16 km na południowy zachód od Sanoka na Pogórzu Bukowskim. Gmina Bukowsko położona jest nad potokiem Bukowiec oraz Sanoczek w dorzeczu Sanu. Sąsiaduje z gminami Komańcza, Rymanów, Zagórz, Sanok, Zarszyn. Gminę tworzy 14 zamieszkałych miejscowości: Bukowsko, Dudyńce, Karlików, Nadolany, Nagórzany, Nowotaniec, Płonna, Pobiedno, Tokarnia, Wola Piotrowa, Wola Sękowa, Wolica, Zboiska i Ratnawica oraz 3 niezamieszkałe miejscowości: Bełchówka, Kamienne oraz Przybyszów. Przez gminę przebiega droga powiatowa nr 2212R Sanok – Bukowsko oraz droga wojewódzka nr 889. Najbliższe przejście graniczne ze Słowacją znajduje się 21 km od Bukowska. Gmina Bukowsko obejmuje obszar 13.820 ha, co stanowi 11,30 % powierzchni powiatu, 0,78 % powierzchni województwa. W 2022 r. gminę zamieszkiwało 5 438 mieszkańców. Dwie największe miejscowości (pod względem zajmowanej powierzchni) w gminie to Bukowsko oraz Płonna. Gęstość zaludnienia wynosi ok. 40 os/km². Jednak należy zaznaczyć, że z uwagi na dużą lesistość gminy nie jest to równomierne. Najrzadziej zaludnioną miejscowością jest Karlików (4 os/km²), najbardziej Nagórzany 103,52 (os/km²). Siedzibą gminy jest Bukowsko, odznaczające się największą liczbą mieszkańców wśród wymienionych sołectw oraz największą powierzchnią. Wieś zlokalizowana jest 17 km od drogi krajowej nr 28, przy drodze wojewódzkiej nr 889. Gmina Bukowsko położona jest na terenie Karpat Zachodnich, w obrębie Dołów Jasielsko – Sanockich i Beskidu Niskiego. Doły Jasielsko-Sanockie, które obejmują północną część gminy, charakteryzują się obecnością licznych kotlinek rozdzielanych przez niskie pogórza o stokach rzadko przekraczających 100 m. Kotlinki odwadniane są przez liczne rzeki, z których największa to Sanoczek. Wysokości bezwzględne wahają się tutaj w granicach od 230 – 300 m n.p.m. (dna dolin) do 300 do 380 m n.p.m. w obrębie pogórzy.

Tereny rolnicze zajmują około 75% obszaru gminy, tereny przemysłowe oraz mieszkaniowe stanowią jej niewielką część. Gmina Bukowsko jest gminą rolniczą. Użytki rolne stanowią ponad 52% całego obszaru gminy, natomiast lasy i tereny zadrzewione to blisko 43%. Obszar gminy Bukowsko jest to teren stosunkowo dobrze zagospodarowany pod względem turystycznym. Dobrze rozbudowana jest sieć gospodarstw agroturystycznych oferujących oprócz pobytów różnorodne atrakcje dla gości. Gmina Bukowsko jest niemal

całkowicie pozbawiona terenów rekreacyjnych. Jedną z form ochrony przyrody na terenie gminy jest Obszar Chronionego Krajobrazu Beskidu Niskiego. Ponadto, teren gminy obejmują również obszar specjalnej ochrony „Beskid Niski” oraz trzy specjalne obszary ochrony: Ostoja Jaślicka, Rymanów i Dorzecze Górnego Sanu, ponadto niewielka część przynależy do rezerwatu „Kamień nad Rzepedzią”¹.

Rysunek 1. Mapa gminy Bukowsko.

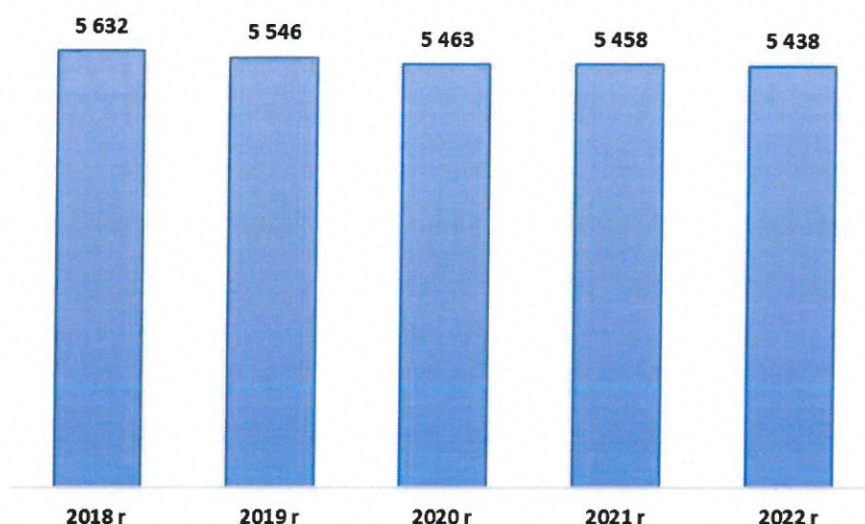

¹ Strategia Rozwoju Gminy Bukowsko na lata 2022-2031

II.2. Sytuacja demograficzna gminy Bukowsko

Na koniec 2022 roku według gminę Bukowsko zamieszkiwało – 5 438 osób, w tym 2 769 mężczyzn (50,9% ogółu mieszkańców gminy) oraz 2 669 kobiet (49,1% ogółu mieszkańców gminy). Liczba mieszkańców gminy Bukowsko pozostaje na zbliżonym poziomie z nieznaczną tendencją spadkową. W porównaniu do danych z 2018 roku liczba osób mieszkających w gminie Bukowsko zmniejszyła się o 194 osoby, co stanowi procentowy spadek wynoszący 3,4%.

Rysunek 2. Liczba mieszkańców gminy Bukowsko w latach 2018 – 2022 r. (opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Bukowsko).

Zdecydowanie największa liczba osób (1 888) mieszka w Bukowsku, co stanowi 34,7% ogółu mieszkańców gminy Bukowsko. 664 osoby mieszkają w Nadolanach, 604 w Pobiednie. Najmniejsza liczba osób mieszka w Ratnawicy – 4 osoby oraz w Płonnej – 9 osób.

Tabela 1. Liczba mieszkańców poszczególnych miejscowości gminy Bukowsko w 2022 roku. (opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Bukowsko).

Miejscowość	Liczba mieszkańców	%
Bukowsko	1888	34,7%
Dudyńce	175	3,2%
Karlików	100	1,8%
Nadolany	664	12,2%
Nagórzany	319	5,9%
Nowotaniec	405	7,4%
Płonna	9	0,2%
Pobiedno	604	11,1%

Ratnawica	4	0,1%
Tokarnia	210	3,9%
Wola Piotrowa	331	6,1%
Wola Sękowa	200	3,7%
Wolica	310	5,7%
Zboiska	219	4,0%
Suma	5438	100,0%

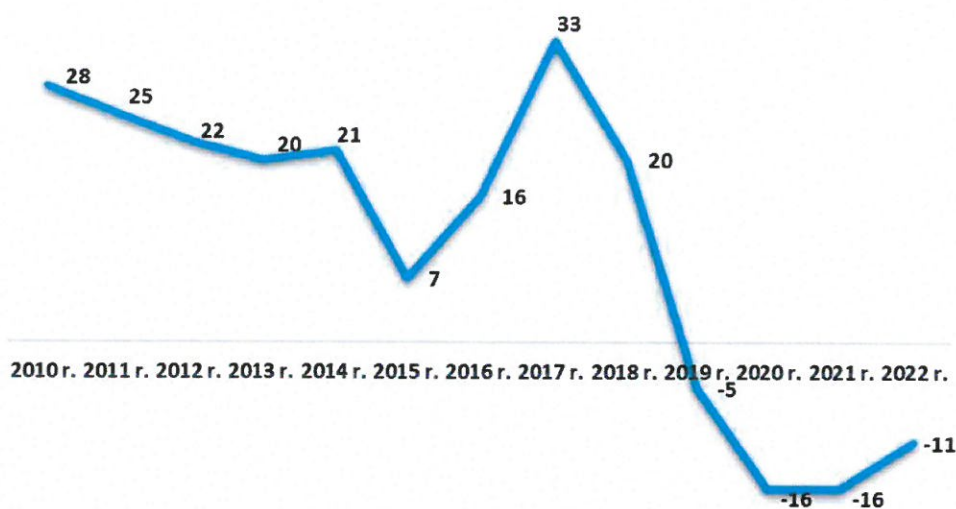
Struktura wiekowa ludności zamieszkującej gminę Bukowsko różni się nieznacznie od struktury wiekowej mieszkańców województwa podkarpackiego oraz powiatu sanockiego. Struktura mieszkańców gminy Bukowsko z uwzględnieniem grup funkcjonalnych wskazuje na 59,1% udział osób w wieku produkcyjnym, 21,4% udział osób w wieku przedprodukcyjnym oraz 19,6% udział osób w wieku poprodukcyjnym. Należy zauważyć, że odsetek osób w wieku produkcyjnym w gminie Bukowsko jest nieznacznie niższy niż w województwie podkarpackim oraz nieznacznie wyższy niż w powiecie sanockim. Odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym w gminie Bukowsko jest wyraźnie wyższy niż w województwie podkarpackim i w powiecie sanockim. Natomiast odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w gminie Bukowsko jest niższy niż w województwie podkarpackim i w powiecie sanockim. Takie dane oznaczają, że mieszkańcy gminy Bukowsko są statystycznie młodszy niż mieszkańcy powiatu sanockiego i województwa podkarpackiego.

Tabela 2. Ludność gminy Bukowsko, powiatu sanockiego oraz województwa podkarpackiego według kategorii na koniec 2022 roku. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS)

	gmina Bukowsko	powiat sanocki	województwo podkarpackie
w wieku przedprodukcyjnym	21,4%	18,0%	18,7%
w wieku produkcyjnym	59,1%	58,6%	59,5%
w wieku poprodukcyjnym	19,6%	23,4%	21,7%

Przyrost naturalny w ostatnim dziesięcioleciu w gminie Bukowsko ulega wyraźnym wahaniom – z wyraźną tendencją spadkową od 2018 roku.

Rysunek 3. Przyrost naturalny w gminie Bukowsko w latach 2010 – 2019. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS)

Przemiany w strukturze wiekowej populacji, wynikające z procesu starzenia się społeczeństwa, będą w przyszłości prowadzić do narastającego obciążenia ekonomicznego dla osób aktywnych zawodowo, które będą zmuszone do zapewnienia utrzymania rosnącej liczbie osób w wieku poprodukcyjnym. Jednym z bardziej użytecznych wskaźników demograficznych, który pokazuje ilość osób po wieku produkcyjnym na każde 100 osób w wieku aktywnym zawodowo jest wskaźnik obciążenia demograficznego. Wskaźnik ten jest kluczowy w prognozowaniu przyszłych trendów demograficznych. Niestety, wartość tego wskaźnika w gminie Bukowsko stopniowo rośnie, osiągając w 2022 roku poziom 33,1 osób po wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. Pogłębiające się obciążenie demograficzne jest spowodowane spadkiem liczby osób pracujących i wzrostem liczby osób nieaktywnych zawodowo. To niepokojące zjawisko może mieć ogromne implikacje dla całego społeczeństwa, wpływając na rynek pracy, system opieki społecznej, edukację i inne kluczowe aspekty społeczno-ekonomiczne. Warto zwrócić uwagę, że wskaźnik obciążenia demograficznego dla województwa podkarpackiego i sanockiego jest znacznie wyższy i wynosi odpowiednio 36,5 oraz 40,0. Sytuacja w gminie Bukowsko jest relatywnie lepsza niż w powiecie sanockim i województwie podkarpackim.

Rysunek 4. Wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) w gminie Bukowsko w latach 2012-2022. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS)

W 2022 roku saldo migracji wewnętrznych dla gminy Bukowsko (po raz pierwszy w okresie ostatniego dziesięciolecia) było dodatnie (3). W latach 2012 – 2021 zdecydowanie więcej mieszkańców wyprowadzało się z gminy Bukowsko niż się do niego sprowadzało. W 2022 roku sytuacja ta odwróciła się więcej osób wprowadziło się do gminy Bukowsko, niż się z niej wyprowadziło. W ostatnich latach w gminie Bukowsko notuje się niewielkie dodatnie saldo migracji zagranicznych.

Tabela 3. Saldo migracji wewnętrznych w gminie Bukowsko w latach 2012 – 2022. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS)

	saldo migracji wewnętrznych
2012 r.	-14
2013 r.	-2
2014 r.	-12
2015 r.	-8
2016 r.	-16
2017 r.	-11
2018 r.	-48
2019 r.	-22
2020 r.	-25
2021 r.	-17
2022 r.	3

**Tabela 4. Saldo migracji zagranicznych w gminie Bukowsko w latach 2012 – 2022. (źródło:
opracowanie własne na podstawie danych GUS)**

	saldo migracji zagranicznych
2012 r.	0
2013 r.	-1
2014 r.	-2
2015 r.	0
2016 r.	4
2017 r.	-3
2018 r.	0
2019 r.	1
2020 r.	1
2021 r.	1
2022 r.	2

III. Diagnoza problemu przemocy domowej w gminie Bukowsko na podstawie dostępnych danych statystycznych

Poniżej przedstawiono informacje, które pozyskane zostały z instytucji mających swoją siedzibę w gminie Bukowsko zajmujących się rozwiązywaniem problemów społecznych, w tym problemów zjawiska przemocy. Centrum Usług Społecznych w Bukowsku pomaga jednostkom i rodzinom w przezwyciężaniu kryzysowych sytuacji życiowych, niemającym możliwości ich samodzielnego pokonania. Pomoc społeczna świadczy usługi m.in. z tytułu: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, przemocy domowej. Pomoc w postaci pracy socjalnej oraz poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego, rodzinnego i prawnego udzielana jest nieodpłatnie wszystkim osobom wykazującym potrzebę wsparcia bez względu na sytuację dochodową. Przemoc domowa, w myśl ustawy o pomocy społecznej, jest jednym z powodów przyznania pomocy przez Centrum Usług Społecznych w Bukowsku. Osoby i rodziny dotknięte tym problemem mają możliwość skorzystania z wieloaspektowej pomocy zarówno finansowej, jak i rzeczowej, psychologicznej, prawnej oraz w postaci pracy socjalnej.

Tabela 5. Formy pomocy udzielonej osobom doznającym przemocy domowej przez CUS w Bukowsku.

	2019	2020	2021	2022
Interwencje kryzysowe - ogółem	0	0	0	0
Poradnictwo specjalistyczne	16	15	17	32
Liczba wypełnionych "Niebieskich Kart"	23	14	13	14

W latach 2020 – 2022 Centrum Usług Społecznych w Bukowsku wspierało rodziny zmagające się z przemocą domową i alkoholizmem, który niejednokrotnie prowadzi do wystąpienia tego pierwszego zjawiska. Zależność tę potwierdzają dane Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, według których do przemocy domowej najczęściej dochodzi pod wpływem alkoholu. Prezentowana tabela zawiera dane dotyczące rodzin i przebywającym w nich osób objętych wsparciem z systemu pomocy społecznej z powodu przemocy w rodzinie.

Rodziny, w których występowała przemoc nie była objęta pomocą finansową jednakże korzystały one ze wsparcia specjalistycznego, w tym poradnictwa psychologicznego. Terapie były organizowane dla całych rodzin lub indywidualnie w ramach usług społecznych jakie świadczy Gmina Bukowsko. Z usług tych, w ostatnich dwóch latach, skorzystało 32 osoby.

Tabela 6. Rodziny i osoby w rodzinach, którym w latach 2020-2022 CUS przyznał pomoc z powodu przemocy w rodzinie i alkoholizmu. (opracowanie własne na podstawie danych CUS Bukowsko)

powód przyznania pomocy	2020 r.	2021 r.	2022 r.
przemoc w rodzinie	0	0	0
alkoholizm	3	4	6

Warto zwrócić uwagę, iż dane statystyczne nie obrazują stanu faktycznego. Przemoc domowa należy do zjawisk, w których obiektywna diagnoza społeczna jest utrudniona. Złożony kontekst czynników kulturowych i społecznych sprawia, że źródła informacji o problemie ukazują jedynie fragment rzeczywistego obrazu zjawiska. Skalę zjawiska przemocy domowej jest niezwykle trudno oszacować, ponieważ nie wszystkie akty przemocy oraz sytuacje przemocowe są ujawniane. Wśród najczęściej zgłaszanych przez klientów dysfunkcji były nieprawidłowe relacje interpersonalne z bliskimi, problemy zdrowotne, konflikty, nieporozumienia, brak odpowiednich metod radzenia sobie w sytuacjach stresogennych.

W procesie przeciwdziałania przemocy domowej w gminie bierze udział także Gminna Komisja Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Bukowsku, która współpracuje z Punktem Informacyjno-Konsultacyjnym do spraw przeciwdziałania alkoholizmowi, narkomanii oraz dla osób doznających przemocy w którym udzielane są między innymi porady osobom i rodzinom z problemem alkoholowym i narkomanii. Ogółem z pomocy w 2020 roku skorzystały 16 rodzin, w 2021 roku 15 rodzin, natomiast w 2022 roku 17 rodzin. Ponadto członkowie Komisji złożyli do sądu w 2020r. – 3 wniosków, w 2021r. – 5 wniosków, natomiast w 2022r. – 6 wniosków o leczenie odwykowe. W latach 2020 – 2022 prowadzono rozmowy motywujące z odpowiednio 7, 9 oraz 10 osobami.

W toku czynności prowadzonych przez Posterunek Policji w Bukowsku przy nadzorze Prokuratury Rejonowej w Sanoku w roku 2022 prowadził łącznie 14 postępowań z art. 207§ 1a. 3 (trzy) z tych postępowań zakończyły się odmową wszczęcia dochodzenia. Wszczęto 11 (jedenaście) dochodzeń z czego 4 (cztery) zostały umorzone , a pozostałe zakończyły się postawieniem zarzutów. W ramach tych postępowań dwie osoby były zatrzymane przez Policję na zasadzie art. 15a Ustawy o Policji. Wobec trzech osób Prokuratura Rejonowa w Sanoku zastosowała środki zapobiegawcze w postaci dozoru Policji, zakazu zbliżania się oraz kontaktowania z pokrzywdzonymi i zakaz zbliżania się do pokrzywdzonych.

III.1. Zespół interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy domowej w gminie Bukowsko

Na terenie Gminy Bukowsko zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy domowej działa Gminny Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy Domowej. Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy Domowej jest jedną z form pracy na rzecz osób doświadczających przemocy.

W 2023r. Zespół Interdyscyplinarny został powołany na mocy ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz. U. z 2023 r. poz. 535 ze zm.) i Uchwały Nr LXII/603/2023 Rady Gminy Bukowsko z dnia 27 czerwca 2023r. w sprawie trybu i sposobu powoływania oraz odwoływania członków zespołu interdyscyplinarnego

Wcześniej Zespół realizował działania wynikające z przyjętego Uchwałą Nr XVIII/172/2020 Rady Gminy Bukowsko z dnia 29 kwietnia 2020 r. Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Bukowsko.

Obecnie w skład Zespołu Interdyscyplinarnego wchodzi osoby z różnych instytucji, tj. ośrodka pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty, służby zdrowia kuratorów sądowych, prokuratury, organizacji pozarządowych, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie.

Do zadań zespołu interdyscyplinarnego należy tworzenie warunków umożliwiających realizację zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej oraz integrowanie i koordynowanie działań podmiotów, o których mowa w art. 9a ust. 3-5 ustawy, w szczególności przez:

- 1) diagnozowanie problemu przemocy domowej na poziomie lokalnym;
- 2) inicjowanie działań profilaktycznych, edukacyjnych i informacyjnych mających na celu przeciwdziałanie przemocy domowej i powierzanie ich wykonania właściwym podmiotom;
- 3) inicjowanie działań w stosunku do osób doznających przemocy domowej oraz osób stosujących przemoc domową;
- 4) opracowanie projektu gminnego programu przeciwdziałania przemocy domowej oraz ochrony osób doznających przemocy domowej;

- 5) rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym;
- 6) powoływanie grup diagnostyczno-pomocowych i bieżące monitorowanie realizowanych przez nie zadań;
- 7) monitorowanie procedury "Niebieskie Karty";
- 8) przekazywanie informacji, o której mowa w art. 9e ust. 3 ustawy, oraz dokumentacji, o której mowa w art. 9c ust. 5a ustawy;
- 9) kierowanie osoby stosującej przemoc domową do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym dla osób stosujących przemoc domową lub programie psychologiczno-terapeutycznym dla osób stosujących przemoc domową;
- 10) składanie, na wniosek grupy diagnostyczno-pomocowej, zawiadomienia o popełnieniu przez osobę stosującą przemoc domową wykroczenia, o którym mowa w art. 66c ustawy z dnia 20 maja 1971 r. - Kodeks wykroczeń.

Prace Zespołu Interdyscyplinarnego i grup diagnostyczno-pomocowych realizowane są w ramach obowiązków służbowych i zawodowych.

Głównym zadaniem Zespołu Interdyscyplinarnego jest zapewnienie efektywnej współpracy kręgu instytucji i organizacji działających na rzecz zapobiegania i zwalczania zjawiska przemocy domowej na terenie Gminy Bukowsko.

Centrum Usług Społecznych w Bukowsku zapewnia obsługę organizacyjno-techniczną Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy Domowej w Gminie Bukowsko.

W 2022 r. odbyło się 17 spotkań Zespołu Interdyscyplinarnego.

Do zadań grup diagnostyczno-pomocowych należy w szczególności:

- 1) dokonanie, na podstawie procedury "Niebieskie Karty", oceny sytuacji domowej osób doznających przemocy domowej oraz osób stosujących przemoc domową;
- 2) realizacja procedury "Niebieskie Karty" w przypadku potwierdzenia podejrzenia wystąpienia przemocy domowej, zwłaszcza w sytuacji wystąpienia ryzyka zagrożenia życia lub zdrowia;
- 3) zawiadomienie osoby podejrzanej o stosowanie przemocy domowej o wszczęciu procedury "Niebieskie Karty" pod jej nieobecność;

- 4) realizacja działań w stosunku do osób doznających przemocy domowej oraz osób stosujących przemoc domową;
- 5) występowanie do zespołu interdyscyplinarnego z wnioskiem o skierowanie osoby stosującej przemoc domową do uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową albo w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową;
- 6) występowanie do zespołu interdyscyplinarnego z wnioskiem o złożenie zawiadomienia o popełnieniu przez osobę stosującą przemoc domową wykroczenia, o którym mowa w art. 66c ustawy z dnia 20 maja 1971 r. - Kodeks wykroczeń;
- 7) monitorowanie sytuacji osób doznających przemocy domowej, a także zagrożonych wystąpieniem przemocy domowej, w tym również po zakończeniu procedury "Niebieskie Karty";
- 8) zakończenie procedury "Niebieskie Karty";
- 9) dokumentowanie podejmowanych działań, stanowiących podstawę:
- 10) uznania braku zasadności wszczęcia procedury "Niebieskie Karty",
- 11) wszczęcia procedury "Niebieskie Karty";
- 12) informowanie przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego o efektach podjętych działań w ramach procedury "Niebieskie Karty".

Analizując dotychczas prowadzone procedury stwierdzić można, że zjawisko przemocy domowej jest procesem ciągłym, dynamicznym, powtarzającym się. Sprawy poruszane w prowadzonych procedurach dotyczyły przemocy fizycznej, psychicznej, seksualnej i ekonomicznej wobec osób dorosłych, jak i wobec dzieci. Osoby doznające przemocy to przede wszystkim kobiety, dzieci, rzadko mężczyźni, natomiast osoby stosujące przemoc to głównie mężczyźni w pojedynczych przypadkach kobiety.

Wśród 17 procedur Niebieskich Kart prowadzonych w 2022 r., w każdej jako okres doświadczania przemocy wskazano okres dłuższy niż jeden miesiąc. Niejednokrotnie to okres dłuższy niż jeden rok (lub kilka lat). O powtarzalności zjawiska przemocy świadczą również przypadki, w których dla jednej rodziny w okresie realizacji procedury wypełniono po raz

kolejny formularz "Niebieska Karta – A", jako udokumentowanie ponownego użycia przemocy w rodzinie.

W 2022 r. wszczęto 14 procedur Niebieskich Kart. Spośród wszystkich podmiotów uprawnionych do wszczęcia procedury dominują te wszczęte przez funkcjonariuszy policji – 12 procedur (tj. 85%), 2 procedury zostały wszczęte przez przedstawicieli jednostki pomocy społecznej (15 %).

Do wszczęcia procedur Niebieskich Kart najczęściej dochodziło na skutek interwencji domowych policji. Przemoc domowa zgłaszana była najczęściej bezpośrednio przez osoby doświadczające przemocy.

W 2022 r. na 14 wszczętych procedur w mniej niż 8 % przemoc domowa zgłaszana była przez świadków zachowań przemocowych.

Przemoc, nadal w zdecydowanej większości przypadków, zgłaszana jest przez osoby bezpośrednio doznające przemocy, pomimo iż w wielu przypadkach byli świadkowie zachowań przemocowych. Fakt ten świadczy o potrzebie dalszej edukacji społecznej w zakresie problematyki przemocy domowej. Dominującymi problemami w rodzinach objętych procedurą Niebieskiej Karty w 2022 r., które współwystępowały ze zjawiskiem przemocy, były:

- ✓ **nadużywanie lub uzależnienie od alkoholu.** Problem nadużywania lub uzależnienia od alkoholu dotyczył osób podejrzanych o stosowanie przemocy. W toku procedowania nie stwierdzono przypadku borykania się z problemem alkoholowym osoby doznającej przemocy.
- ✓ **rozpad związku (małżeńskiego/ partnerskiego) i/lub poważny kryzys w związku.** Do grupy tej należą rodziny, w których doszło do rozpadu związku / małżeństwa. W grupie tej znajdują się również rodziny będące w trakcie postępowania rozwodowego, w których zgłoszenie faktu stosowania przemocy bywa czasem traktowane jako pomocne do otrzymania rozwodu z orzeczeniem winy. To także grupa rodzin, u których podłożem przemocy są konflikty na tle zarzucenia sobie zdrad małżeńskich, czy też konflikty z teściami.
- ✓ **problemy socjalno – bytowe (finansowe / mieszkaniowe).** W przypadku tej grupy rodzin do przemocy lub konfliktów dochodzi na tle problemów życia codziennego, np. partycypowanie w kosztach utrzymania mieszkania, podział obowiązków, braku pracy jednego z domowników, brak umiejętności wzajemnego komunikowania się.

- ✓ **problemy opiekuńczo – wychowawcze.** W grupie tej znajdują się rodziny, u których stwierdzono bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, zaniedbania opiekuńcze (dziecko w rodzinie alkoholowej). Warto nadmienić, iż powyższe problemy pojawiające się w rodzinach borykających się ze zjawiskiem przemocy, nierzadko współwystępują ze sobą, przenikają się.

W celu zwiększenia skuteczności ochrony osób doznających przemocy domowej i zwiększenia dostępności pomocy w okresie sprawozdawczym odbywała się systematyczna praca Zespołu Interdyscyplinarnego. W okresie od 1 stycznia 2022 r. do 31 grudnia 2022 r. liczba osób dotkniętych przemocą domową, które uzyskały pomoc w ramach funkcjonowania Zespołu Interdyscyplinarnego wyniosła 64 osoby, w tym 26 kobiet, 29 dzieci i 9 mężczyzn. Z poradnictwa socjalnego świadczonego przez pracowników socjalnych – specjalistów d/s przemocy skorzystało 32 osoby, 12 osób objęto pomocą psychologiczną.

W 2019 r. prowadzono 23 procedury "Niebieska Karta", 23 procedury zostały zakończone. Powody zakończenia procedury Niebieskiej Karty to:

- ✓ 14 Niebieskich Kart zakończono z powodu ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy,
- ✓ 9 Niebieskie Karty zakończono z powodu braku zasadności podejmowania działań.

Sprawy poruszane w prowadzonych procedurach dotyczyły przemocy fizycznej, psychicznej, seksualnej i ekonomicznej wobec osób dorosłych, jak i wobec dzieci. Osoby doznające przemocy to przede wszystkim kobiety, dzieci i mężczyźni, natomiast osoby stosujące przemoc to głównie mężczyźni, w pojedynczych przypadkach kobiety. W celu rozwiązywania problemów związanych z wystąpieniem przemocy domowej w indywidualnych przypadkach tworzone grupy robocze, w skład których m. in. wchodziły pracownicy socjalni Centrum Usług Społecznych, funkcjonariusze Komendy Powiatowej Policji, kuratorzy zawodowi i społeczni, pedagodzy ze szkół, asystenci rodziny. W 2022r. odbyło się 17 posiedzeń zespołów, które jednocześnie wykonywały prace grup roboczych. W trakcie prac zespołów – grup roboczych wysłano 24 zaproszenia, w odpowiedzi na które, osoby doznające przemocy uczestniczyły w posiedzeniach zespołów-grup. W sytuacji, kiedy osoba doznająca przemocy nie była w stanie dotrzeć na posiedzenie grupy z uwagi na

niepełnosprawność lub podeszły wiek, organizowano grupy wyjazdowe do miejsca zamieszkania tych osób. W grupach wyjazdowych uczestniczyli specjaliści zajmujący się procedurą Niebieskiej Karty w rodzinie: funkcjonariusz Policji, pracownik socjalny.

W ramach posiedzeń zespołów pracownicy:

- ✓ wobec 1 osoby stosującej przemoc skierowali wnioski do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w sprawie podjęcia działań w kierunku leczenia odwykowego osoby stosującej przemoc,
- ✓ odnośnie 6 rodzin wystąpiono do Prokuratury Rejonowej w Sanoku z zawiadomieniem o podejrzeniu popełnienia przestępstwa,
- ✓ w 2 rodzinach skierowano do Sądu Rejonowego w Sanoku wniosek o wgląd w sytuację rodziny,
- ✓ w 4 rodzinach przesłano do Sądu informację o sytuacji w rodzinie,
- ✓ w 23 rodzinach odbyły się wizyty monitorujące pracownika socjalnego CUS w Bukowsku i dzielnicowego Posterunku Policji w Bukowsku w związku z realizacją procedury Niebieskiej Karty,
- ✓ w 4 rodzinach odbywały się rozmowy pedagogów szkolnych z dziećmi,
- ✓ w 1 rodzinie podczas zespołu uczestniczył kurator społeczny,
- ✓ w 2 rodzinach podczas zespołu uczestniczył asystent rodziny,
- ✓ informowano osoby stosujące przemoc domową o możliwościach wzięcia udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych oraz o możliwości skorzystania z poradnictwa psychologicznego w poradniach specjalistycznych, w celu nabycia umiejętności radzenia sobie z agresją i sytuacjami konfliktowymi.
- ✓ pomoc w formułowaniu pism procesowych do sądu, policji, prokuratury – dla 5 osób
- ✓ udział u posiedzeniach Zespołu Interdyscyplinarnego – 23 razy,

W ramach realizacji procedury NK osoby doznające przemocy kierowane są do:

- ✓ poradni pedagogiczno – psychologicznej (jeśli w rodzinie są dzieci),
- ✓ pedagoga szkolnego (dzieci z rodzin dotkniętych przemocą objęte są wsparciem pedagoga szkolnego)

III.2. Edukacja społeczna, profilaktyka i promocja działań na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej w gminie Bukowsko.

Zadania, które zostały wykonane w okresie w ramach Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego:

- ✓ diagnozowanie problemu przemocy domowej przez pracowników socjalnych, asystenta rodziny (wypełnianie formularzy „Niebieskiej Karty”, przeprowadzanie wywiadów środowiskowych, wizyty w środowisku, prowadzenie rozmów z rodziną, z dziećmi, ustalanie sytuacji dziecka w szkole, rozmowy z pedagogami szkół i wychowawcami klas, rozeznanie sytuacji zdrowotnej, ustalenie stanu majątkowego, mieszkaniowego rodziny i ustalenie możliwości oddzielnego zamieszkiwania osoby stosującej przemoc domową i osób doznających przemocy);
- ✓ podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą domową mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku (sporządzenie planu pomocy rodzinie, praca socjalna w środowisku, praca asystenta rodziny w środowisku, kształtowanie postaw właściwych u dzieci, monitoring ze strony CUS jak również innych instytucji działających w obszarze przemocy, monitorowanie rodziny ze strony policji, rozmowy motywujące);
- ✓ inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą domową (powiadomienie członków Zespołu Interdyscyplinarnego o wystąpieniu zjawiska przemocy, interwencja osobista pracownika socjalnego i/lub asystenta rodziny i/lub policjanta w środowisku, rozmowy telefoniczne, ciągły monitoring rodziny, niezapowiedziane odwiedziny w miejscu zamieszkania osoby doznającej przemocy i/lub osoby stosującej przemoc domową);
- ✓ rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym (komunikaty informacyjne udostępniane są na stronie internetowej www.cus.bukowsko.pl oraz na profilu społecznościowym Facebook, przekazywane są ulotki na temat przemocy w rodzinie, ustne udzielanie informacji osobom potrzebującym o formach i miejscach udzielania pomocy osobom dotkniętym zjawiskiem przemocy, dyżury pracowników CUS, inicjowanie działań profilaktycznych w społeczeństwie lokalnym podczas pikników oraz zajęć w szkole);

- ✓ inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc domową (założenie Niebieskiej Karty, opracowanie planu pomocy rodzinie, monitorowanie podjętych działań, podejmowanie działań w zakresie przekazywania spraw do Sądu i Prokuratury, kierowanie na leczenie alkoholowe, przeprowadzanie badań w zakresie uzależnienia od alkoholu, prowadzone są rozmowy motywacyjne do podjęcia udziału w programach profilaktycznych.

W ramach współpracy z Posterunkiem Policji w Bukowsku w Szkole Podstawowej w Bukowsku, Pobiednie, oraz Nowotańcu przeprowadzone zostały kilkakrotnie pogadanki z młodzieżą w/w placówki oświatowej. Prelekcje dotyczyły podstawowych, wymaganych postaw i zaniechań, jeśli chodzi o różnego typu problematykę związaną z prowadzonymi przez KPP programami działań profilaktycznych z zakresu przeciwdziałania agresji i przemocy domowej. Między innymi należały do nich: Działania: „Bezpieczne ferie”, „Bezpieczne Wakacje”, „Bezpieczeństwo w drodze do Szkoły”, „Stop patologiom.

W ramach współpracy z placówkami oświatowymi na terenie Gminy w szkołach prowadzone były pogadanki mające na celu kształtowanie postaw, poczucia własnej wartości, potrzeby dbania o siebie, zdrowie, kształtowanie umiejętności, interpersonalnych, podejmowania właściwych decyzji, samooceny, samodyscypliny, respektowania norm społecznych, umiejętności komunikowania się oraz właściwego rozwiązywania problemów i konfliktów. Kształtowanie umiejętności wyrażania emocji pozytywnych i negatywnych w sposób akceptowany społecznie oraz postępowania w sytuacjach zagrożonych agresją.

Szkoły realizowały cykl tematów związanych z profilaktyką przemocy fizycznej, psychicznej, cyberprzemocy:

- ✓ Spotkanie z psychologiem dla rodziców „Dziecko otoczone miłością, zainteresowaniem rodziców ma stworzone podstawy do efektywnej nauki” Przystąpienie do projektu „Lekcje z klasą jak odczytywać emocje”
- ✓ Apteczka Pierwszej Pomocy Emocjonalnej: optymizm – myśl pozytywnie, wtedy jest łatwiej! Zapoznanie z podstawowymi zasadami dbałości o zdrowie własne i innych. Zdefiniowanie pojęcia optymizm, przykłady sytuacji stresogennych, sposoby radzenia sobie ze stresem- optymistyczne myślenie.
- ✓ Apteczka skarbów – jak leczyć rany duszy? Kształtowanie postawy odpowiedzialności za własne zdrowie. Zdefiniowanie określenia „rany duszy” Poszukiwanie sposobów radzenia sobie z apatią, zaniżoną samooceną, depresją.

- ✓ Jak radzić sobie w sytuacjach trudnych? Postrzeganie problemów jako wyzwań i możliwości gromadzenia nowych doświadczeń, wyrabianie optymizmu i wiary we własne siły i możliwości.
- ✓ Jak zachować się w sytuacji kryzysowej? W kim mam wsparcie? Wzmacnianie szacunku dla człowieka, kształtowanie umiejętności rozmowy i poszukiwania osoby godnej zaufania – Empatia i asertywność – czy znamy te pojęcia? Kształtowanie umiejętności empatii i postawy asertywności, rozwijanie odpowiedzialności za swoje czyny.

Szkoły także w zakresie przeciwdziałania przemocy edukowały rodziców w zakresie promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych względem dzieci:

- ✓ Przeprowadzenie pedagogizacji rodziców na temat „Zgubny wpływ energetyków, zupek chińskich, cukru na młody organizm” – film edukacyjnych.
- ✓ Pedagogizacja rodziców „Dzieci w sieci” rozdawanie materiałów edukacyjnych uświadamiających problem bezpieczeństwa dzieci sieci internetowej.
- ✓ Depresja u dzieci i młodzieży – wskazówki dla rodziców.

III.3. Punkt Informacyjno-Konsultacyjny do spraw przeciwdziałania alkoholizmowi, narkomanii oraz dla ofiar przemocy.

Punkt Informacyjno-Konsultacyjny prowadzi działalność skierowaną do wszystkich mieszkańców Gminy Bukowsko, a w szczególności do osób:

- ✓ będących w kryzysie;
- ✓ uzależnionych od alkoholu i innych środków odurzających;
- ✓ członków rodzin osób uzależnionych;
- ✓ doświadczających przemocy;
- ✓ stosujących przemoc;
- ✓ mających problemy emocjonalne;
- ✓ podejmujących ryzykowne zachowania, chcących wykonać test w kierunku HIV oraz innych chorób przenoszonych drogą płciową;
- ✓ mających problemy opiekuńczo – wychowawcze.

Ze wsparcia specjalistów Punktu w pierwszej kolejności korzystać mogą osoby skierowane przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Zespół Interdyscyplinarny / Grupy Robocze, pracowników socjalnych, pedagogów szkolnych. Oferowana pomoc jest bezpłatna.

Celem działalności Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego jest:

- ✓ zwiększenie wiedzy i umiejętności mieszkańców Gminy Bukowsko w obszarze rozwiązywania problemów związanych z nadmiernym spożywaniem napojów alkoholowych i innych środków odurzających oraz z przemocą domową,
- ✓ zwiększenie dostępu do informacji w zakresie działalności profilaktycznej i edukacyjnej oraz z obszaru profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, a także uzależnień od środków psychoaktywnych, przemocy i przeciwdziałania HIV/AIDS;
- ✓ zmniejszenie poziomu bezradności osób uzależnionych od alkoholu i innych środków odurzających oraz osób współuzależnionych, będących mieszkańcami Gminy Bukowsko,
- ✓ zwiększenie dostępu do terapeutów, psychologów, specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, problemów opiekuńczo – wychowawczych,
- ✓ wsparcie rodziny w procesie powrotu dziecka do rodziny biologicznej, pomoc rodzinom zagrożonym przemieszczeniem małoletniego dziecka do placówki wychowawczej,
- ✓ odzyskanie równowagi emocjonalnej wśród osób potrzebujących wsparcia i poczucia wpływu na własne życie, uporządkowania myśli, uspokojenia emocji i podejmowania spójnych działań w trudnych chwilach oraz nauki korzystania ze wsparcia innych,
- ✓ zindywidualizowane wsparcie o charakterze aktywizującym, zorientowanym na niwelowanie barier w pełnieniu ról społecznych (w tym także ról związanych z pracą zawodową),
- ✓ zachęcanie do aktywnego poznawania własnych preferencji zawodowych i pobudzania do twórczej pracy nad sobą, do aktywnego poszukiwania zadowolenia z pracy.

Do zadań Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego należy w szczególności:

- ✓ wstępna diagnoza i ocena sytuacji rodzinnej,

- ✓ udzielanie konsultacji i porad psychologicznych, prawnych, pedagogicznych i socjalnych,
- ✓ motywowanie do podjęcia leczenia oraz kierowanie do specjalistycznych placówek, inicjowanie interwencji w przypadku zdiagnozowania przemocy domowej, prowadzenie w środowisku działań edukacyjno-informacyjnych i motywujących
- ✓ prowadzenie działalności informacyjno-konsultacyjnej dotyczącej spraw związanych z rozwiązywaniem problemów uzależnień i przeciwdziałania przemocy,
- ✓ prowadzenie statystyki udzielanych porad i konsultacji.

Usługi społeczne oferowane w ramach Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego :

- ✓ Poradnictwo psychologiczne.
- ✓ Poradnictwo dotyczące przeciwdziałania przemocy i terapia uzależnień. Terapia z osobą stosującą przemoc oraz/ lub osobą doświadczającą przemocy.
- ✓ Wsparcie rodziny w procesie powrotu dziecka do rodziny biologicznej oraz pomoc rodzinom zagrożonym przemieszczeniem małoletniego dziecka do placówki wychowawczej. Terapia rodzin.
- ✓ Doradztwo zawodowe (indywidualne i grupowe). Coaching.

Do Punktu można zgłosić się osobiście, bądź skontaktować telefonicznie. Poradnictwo w Punkcie jest bezpłatne. Poradnictwo udzielane jest indywidualnie, według potrzeb mieszkańców Gminy Bukowsko.

III.4. Procedura „Niebieska Karta”

„Niebieskie Karty” to procedura interwencji wobec przemocy domowej, która składa się z odpowiedniej dokumentacji i sposobu postępowania w przypadku stwierdzenia bądź podejrzenia występowania przemocy. Obowiązuje ona w policji od 1998 roku, w pomocy społecznej od 2004 roku. Jest zalecana także do stosowania przez miejskie i gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych, w przypadku, gdy w rodzinie występuje również problem alkoholowy. Głównym celem „Niebieskich Kart” jest rozpoznawanie przemocy i usprawnienie pomocy oferowanej przez przedstawicieli różnych służb w środowisku lokalnym, ale też tworzenie warunków do systemowego, interdyscyplinarnego modelu pracy z rodziną. Podstawą skuteczności procedury i oferowanej pomocy jest współpraca

przedstawicieli różnych służb na rzecz osób doznających i stosujących przemoc domową. Rozpoznanie przemocy i wypełnienie „Niebieskiej Karty” przez policjanta czy pracownika socjalnego to początek procesu pomagania. Każda z tych służb ma w swoich ustawowych zapisach możliwość i obowiązek korzystania z pomocy innych osób, instytucji i organizacji, a także podejmowania współpracy, gdy zostanie o to poproszona. W przypadku przemocy domowej działania indywidualne nie przynoszą pożądanych efektów. Dokumentacja „Niebieskie Karty” dla poszczególnych służb różni się, choć założenia i cele procedury są wspólne. Różnice wynikają z tego, że każda z wyżej wymienionych instytucji ma określone kompetencje i możliwości. Zbiera informacje dostosowane do specyfiki pomocy, jakiej może udzielić. Po zebraniu informacji, ustalany jest plan działania, a kolejnym krokiem jest włączenie do procesu pomagania przedstawicieli innych służb. Bardzo często przemoc domowa jest ukrywana i duża część osób, które jej doświadczają, nie decyduje się na ujawnienie i zwrócenie się o pomoc do instytucji działających w ramach lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy. Świadczą o tym dane o liczbie osób doznających przemocy wyliczone w oparciu o liczbę wypełnionych Niebieskich Kart. W każdym roku większość Niebieskich Kart wypełniana była przez Policję i pracowników Centrum Usług Społecznych, w pojedynczych przypadkach – przez Gminną Komisję Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i placówki oświatowe, sporadycznie uczestniczyła w tym służba zdrowia.

Poniżej przedstawiono informację na temat liczby wypełnionych Niebieskich Kart na podstawie danych CUS Bukowsko.

- ✓ 2019 rok – liczba wypełnionych kart – 23 w tym: 21 Policja, 2 GOPS
- ✓ 2020 rok – liczba wypełnionych kart – 14 w tym: 14 Policja, 0 GOPS
- ✓ 2021 rok – liczba wypełnionych kart – 13 w tym: 12 Policja, 1 CUS
- ✓ 2022 rok – liczba wypełnionych kart – 14 w tym: 11 Policja, 2 CUS, 1 GKRPA
- ✓ Liczba rodzin objętych działaniami zespołu ze względu na zdiagnozowanie problemu najwyższa była w 2019 roku – 23 rodziny.
- ✓ 2020 rok – (praca z 13 rodzinami, w tym: nowych rodzin 10)
- ✓ 2021 rok – (praca z 11 rodzinami, w tym: nowych rodzin 8)
- ✓ 2022 rok – (praca z 20 rodzinami, w tym: nowych rodzin 14)

Analizy i zestawiania danych agregowanych przez różne instytucje z terenu gminy działające w obszarze przeciwdziałania przemocy – policję oraz pomoc społeczną – stanowią

ważne źródło informacji. Jednocześnie istnieje ciągła potrzeba prowadzenia pogłębionych badań w tym obszarze, które pozwolą na określenie realnej skali zjawiska przemocy domowej. Powyższe zestawienia pozwoliły uzyskać pewien obraz zjawiska przemocy na terenie gminy Bukowsko. Podsumowując, dane dotyczące liczby sporządzonych Niebieskich Kart nie oddają w pełni obrazu problematyki przemocy domowej na terenie gminy. Zjawisko to jest trudne do zdiagnozowania między innymi ze względu na strach przed osobą stosującą przemoc domową i niewiarę w jakąkolwiek zmianę.

III.5. Zasoby instytucjonalne.

Na terenie gminy Bukowsko działają następujące podmioty i instytucje zajmujące się rozwiązywaniem problemów przemocy domowej wśród mieszkańców gminy:

- ✓ Centrum Usług Społecznych w Bukowsku.
- ✓ Urząd Gminy w Bukowsku.
- ✓ Posterunek Policji w Bukowsku.
- ✓ Punkt Informacyjno-Konsultacyjny do spraw przeciwdziałania alkoholizmowi, narkomanii oraz dla ofiar przemocy
- ✓ Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
- ✓ Placówki oświatowe.
- ✓ Biblioteka Publiczna Gminy Bukowsko
- ✓ Placówki Wsparcia Dziennego
- ✓ Świetlice wiejskie.

IV. Diagnoza zjawiska problemu przemocy domowej w gminie Bukowsko. Wyniki badań przeprowadzonych wśród osób dorosłych.

Badania dotyczące diagnozy zjawiska przemocy domowej na terenie gminy Bukowsko były częścią badania realizowanego w ramach *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Bukowsko do 2030 roku*. Narzędziem badawczym służącym do określenia celów był kwestionariusz ankiety za pomocą, którego przeprowadzono badanie wśród mieszkańców. W badaniach wzięło udział łącznie 124 mieszkańców gminy Bukowsko. Poniżej przedstawiono najważniejsze wyniki badań przeprowadzonych wśród dorosłych mieszkańców gminy Bukowsko.

IV.1. Skala występowania i dokuczliwości problemów społecznych występujących na terenie gminy Bukowsko.

Respondentom uczestniczącym w badaniu przedstawiono listę problemów społecznych, które występują na terenie gminy Bukowsko z prośbą o wskazanie skali występowania i uciążliwości danego problemu. Skalę problemów przedstawiono według rangowania zsumowanych odpowiedzi wskazujących na uciążliwość danego problemu (odpowiedzi *bardzo duży problem* oraz *raczej duży problem*). Suma tych odpowiedzi wskazuje, które z wymienionych problemów społecznych są najbardziej odczuwalne i występują w największym stopniu na terenie gminy Bukowsko. Respondenci największą rangę przypisali problemowi alkoholizmu na terenie gminy Bukowsko. Suma wskazań wyniosła aż 75,0%. Problemy alkoholizmu mają najbardziej negatywne skutki, ponieważ są swoistego rodzaju katalizatorem innych problemów społecznych i zawsze współwystępuje z innymi problemami społecznymi. Kolejne dwie kwestie, które budzą niepokój wśród ankietowanych, to bezrobocie oraz problemy zdrowotne lokalnej społeczności – obie te sfery zostały wskazane przez 46,0% respondentów. Niemalże równie ważnym problemem, który dostrzegają mieszkańcy, jest trudna sytuacja ludzi starszych, potwierdzona przez 44,4% odpowiedzi. Ważnym problemem obecnym na terenie gminy Bukowsko jest również sytuacja rodzin wielodzietnych i niepełnych, które według 37,1% ankietowanych napotykają na liczne trudności. Choroby, zarówno te długotrwałe, jak i ciężkie, zdaniem 35,5% respondentów, stanowią znaczące obciążenie dla społeczności. Niemal identyczny odsetek badanych (35,4%) wskazało na problem przemocy domowej. Ubóstwo, czyli niedostatek środków do życia, oraz narkomania są kolejnymi wyzwaniami, które mieszkańcy Bukowsko uważają za kluczowe -

odpowiednio 32,2% i 31,5% respondentów podzieliło się takim zdaniem. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego została wskazana przez 30,0% ankietowanych. Mieszkańcy są także świadomi trudności mieszkaniowych oraz braku dostępu do informacji i poradnictwa, co potwierdza 25,8% wskazań w obu tych kategoriach. Problemy edukacyjne oraz brak poczucia bezpieczeństwa również nie umknęły uwadze respondentów, co podkreśla odpowiednio 16,2% i 16,1% odpowiedzi. Uciążliwość innych problemów społecznych występujących na terenie gminy Bukowsko nie jest tak bardzo odczuwalna jak wymienionych powyżej, co oczywiście nie oznacza, że problemy te nie występują. Pozostałe problemy przedstawiono w poniższej tabeli w kolejności według stopnia uciążliwości od największej do najmniejszej. Podsumowując, mieszkańcy gminy Bukowsko mają głęboką świadomość wyzwań społecznych, z którymi musi się mierzyć ich społeczność. Wymagają one skoordynowanych działań ze strony władz oraz lokalnych organizacji, by skutecznie zaradzić tym problemom.

Tabela 7. Skala występowania poszczególnych problemów społecznych w gminie Bukowsko.

Problem społeczny	Bardzo duży problem	Raczej duży problem	Raczej mały problem	Bardzo mały problem	Brak problemu	Nie wiem
Alkoholizm	16,9%	58,1%	16,9%	3,2%	1,6%	3,3%
Bezrobocie	7,3%	38,7%	30,6%	5,6%	4,8%	13,0%
Problemy zdrowotne lokalnej społeczności	8,9%	37,1%	30,6%	8,1%	1,6%	13,7%
Trudna sytuacja ludzi starszych	8,9%	35,5%	29,8%	8,9%	7,3%	9,7%
Trudna sytuacja rodzin wielodzietnych i niepełnych	12,1%	25,0%	36,3%	11,3%	6,5%	8,9%
Długotrwała lub ciężka choroba	6,5%	29,0%	36,3%	7,3%	1,6%	19,4%
Przemoc domowa	4,8%	30,6%	29,8%	10,5%	2,4%	21,9%
Ubóstwo (niedostatek środków do życia)	2,4%	29,8%	46,0%	11,3%	5,6%	4,9%
Narkomania	7,3%	24,2%	32,3%	10,5%	4,0%	21,8%
Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	2,4%	27,4%	44,4%	8,9%	3,2%	13,7%
Trudna sytuacja mieszkaniowa (brak mieszkań)	2,4%	23,4%	44,4%	13,7%	6,5%	9,7%
Brak dostępu do informacji i poradnictwa	4,8%	21,0%	29,0%	17,7%	13,7%	13,7%
Niepełnosprawność	2,4%	21,0%	41,1%	12,9%	3,2%	19,4%
Rozpad rodzin/rodziny niepełne	2,4%	16,9%	39,5%	12,1%	6,5%	22,6%
Problemy edukacyjne (szkoły – ich liczba, profil, dostępność, dojazd do szkół, rekreacja i kultura)	7,3%	8,9%	33,1%	20,2%	17,7%	12,9%
Brak poczucia bezpieczeństwa	2,4%	13,7%	37,9%	13,7%	10,5%	21,8%
Sieroctwo biologiczne i społeczne	0,8%	5,6%	39,5%	16,1%	6,5%	31,5%
Kłęski żywiołowe	0,8%	5,6%	29,8%	24,2%	22,6%	17,0%
Problemy osób opuszczających zakłady karnie	0,8%	3,2%	23,4%	18,5%	9,7%	44,4%
Bezdomność	0,8%	2,4%	35,5%	17,7%	23,4%	20,2%
Problemy emigrantów, repatriantów, uchodźców	0,8%	2,4%	19,4%	12,9%	33,9%	30,6%

IV.2. Grupy społeczne zagrożone marginalizacją i wykluczeniem społecznym w gminie Bukowsko.

Uczestnikom badania przedstawiono również listę grup społecznych, które w mogą być zagrożone wykluczeniem społecznym i marginalizacją w gminie Bukowsko. Badani dokonywali oceny stopniowanej skali od 1 do 5 gdzie 1 to grupy najmniej zagrożone marginalizacją, natomiast 5 to grupy najbardziej zagrożone wykluczeniem społecznym. W celu bardziej czytelnej prezentacji dokonano rangowania ocen i przedstawiono sumę wyników ocen najwyższych (ocena 4 oraz ocena 5) wskazujących grupy najbardziej zagrożone zjawiskiem marginalizacji społecznej. Zdaniem badanych mieszkańców gmin Bukowsko najbardziej zagrożone marginalizacją i wykluczeniem społecznym są osoby i rodziny dotknięte problemami uzależnień i przemocy domowej, z czym zgadza się 58,9% respondentów. Jest to grupa, której sytuacja społeczna jest najbardziej niepokojąca dla ankietowanych. Problemy uzależnień i przemoc domowa mają dalekosiężne konsekwencje nie tylko dla bezpośrednich osób doznających przemocy, ale i dla całej społeczności, powodując trudności w adaptacji społecznej i zawodowej. Ubóstwo również jest znaczącym czynnikiem ryzyka, które może prowadzić do wykluczenia społecznego, co podkreśla 56,5% ankietowanych. Ubóstwo może ograniczać dostęp do wielu usług społecznych, edukacyjnych i zdrowotnych, a także może przyczyniać się do społecznego stygmatu i izolacji. Osoby starsze są kolejną grupą narażoną na wykluczenie, zgodnie z opinią 53,2% respondentów. Wysokie ryzyko marginalizacji w tej grupie może wynikać z ograniczonej mobilności, mniejszej aktywności społecznej, a często także z ograniczeń zdrowotnych. Rodziny doświadczające przemocy domowej są również uważane za zagrożone marginalizacją przez ponad połowę badanych (51,6%). Jest to wynik zrozumiały, gdyż przemoc domowa nie tylko generuje bezpośrednie szkody dla jej członków, ale także może prowadzić do izolacji społecznej i psychicznej. Bezrobocie i sytuacja samotnych matek są identyfikowane jako istotne czynniki ryzyka marginalizacji przez 46,8% respondentów. Brak pracy może nie tylko ograniczać zdolność do samodzielnego utrzymania, ale również wpływać na samoocenę i status społeczny. Osoby z niepełnosprawnościami, które mogą napotykać bariery w dostępie do pracy, edukacji czy nawet podstawowych usług, są uznane za narażone na wykluczenie przez 46,5% badanych. W tabeli przedstawiono grupy zagrożone marginalizacją społeczną według skali od grup najbardziej zagrożonych, do grup w najmniejszym stopniu zagrożonych wykluczeniem.

Tabela 8. Osoby, rodziny, grupy mieszkańców gminy Bukowsko są najbardziej Pani/Pana zdaniem zagrożone marginalizacją i wykluczeniem społecznym? Ocena w skali od 1 do 5 gdzie 1 to najniższa ocena, natomiast 5 najwyższa ocena.

	Ocena 1	Ocena 2	Ocena 3	Ocena 4	Ocena 5
Osoby i rodziny dotknięte problemami uzależnień i przemocy domowej	4,0%	9,7%	27,4%	37,1%	21,8%
Osoby i rodziny dotknięte ubóstwem	8,9%	11,3%	23,4%	33,1%	23,4%
Osoby starsze	13,7%	16,1%	16,9%	24,2%	29,0%
Rodziny z występującą przemocą	5,6%	12,9%	29,8%	35,5%	16,1%
Osoby i rodziny dotknięte bezrobociem	6,5%	13,7%	33,1%	33,1%	13,7%
Samotne matki	17,7%	20,2%	15,3%	25,0%	21,8%
Osoby z niepełnosprawnościami	11,0%	11,0%	31,5%	22,9%	23,6%
Bezdomni i osoby zagrożone bezdomnością	8,9%	23,4%	27,4%	27,4%	12,9%
Byli więźniowie powracający z zakładów karnych	19,5%	9,7%	31,5%	28,0%	11,3%
Samotne kobiety w ciąży	15,3%	23,4%	26,6%	12,9%	21,8%
Rodziny zmagające się z problemami opiekuńczo-wychowawczymi	6,5%	20,2%	40,3%	25,0%	8,1%
Byli wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych	16,9%	31,5%	32,3%	12,9%	6,5%
Mniejszości etniczne i narodowe	18,5%	32,3%	31,5%	10,5%	7,3%

Uczestników badania poproszono również o wskazanie działań z obszaru przeciwdziałania problemom społecznym w gminie Bukowsko, które przynoszą najmniej zadowalające efekty. Każda z badanych osób mogła wskazać 3 odpowiedzi, dlatego też suma wskazań jest większa niż 100%. Na podstawie przeprowadzonego badania można zauważyć, że mieszkańcy najwięcej zastrzeżeń mają do działań związanych z przeciwdziałaniem alkoholizmowi, na co wskazuje 44,4% respondentów. Wyraźnie sygnalizuje to, że istniejące metody walki z alkoholizmem w społeczności lokalnej mogą być niewystarczające lub nieskuteczne. Potrzebne mogą być nowe strategie i programy profilaktyczne, które lepiej odpowiadają na potrzeby społeczności. Drugim obszarem, który zdaniem ankietowanych przynosi najmniej zadowalające efekty, jest przeciwdziałanie ubóstwu, z czym zgadza się 33,1% respondentów. To wskazuje na to, że problem ubóstwa w gminie jest daleki od rozwiązania i może wymagać zintensyfikowanych działań, takich jak wsparcie materialne, rozwój miejsc pracy, czy pomoc w uzyskaniu kwalifikacji zawodowych. Ochrona zdrowia również znajduje się wśród obszarów, które, według 27,4% mieszkańców, przynoszą niewystarczające efekty. Może to oznaczać, że istnieją trudności w dostępie do usług zdrowotnych, niedobór lekarzy specjalistów, długie kolejki do poradni lub niewystarczająca profilaktyka zdrowotna. Ograniczanie bezrobocia (25,0%) i przeciwdziałanie narkomanii (23,4%) również zostały wskazane jako działania nieskuteczne. Te wyniki mogą sugerować, że działania w obszarze rynku pracy i profilaktyka uzależnień nie odpowiadają potrzebom społeczności lub nie są dostatecznie promowane i realizowane. Niemniej istotne, choć

wskazane przez mniejszy odsetek respondentów, są takie kwestie jak wsparcie osób starszych i przeciwdziałanie przemocy domowej. To może wskazywać, że pomimo istnienia programów i inicjatyw skierowanych na te grupy, efekty tych działań są niewystarczające lub nie docierają do wszystkich potrzebujących. Pozostałe obszary i działania podejmowane w ich obrębie, które przynoszą najmniej zadowalające efekty przedstawiono na wykresie.

Rysunek 5. Które z podejmowanych działań / obszarów przynoszą Pani/Pana zdaniem najmniej zadowalające efekty?

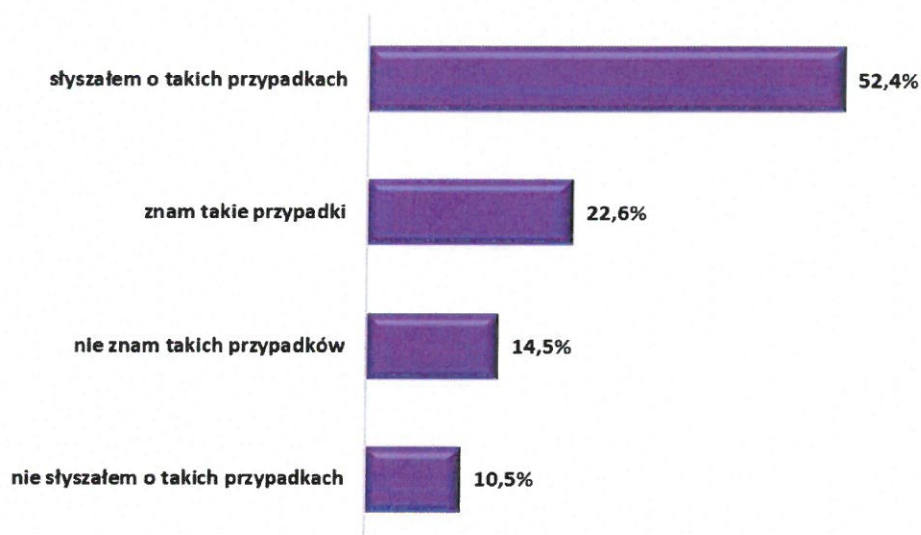

IV.3. Zjawisko przemocy domowej w gminie Bukowsko.

Dane statystyczne dotyczące przemocy domowej nie odzwierciedlają rzeczywistej skali problemu. Wynika to z faktu, że przemoc domowa jest problemem wrażliwym, trudnym do diagnozowania. Osoby doznające przemocy domowej nie chcą ujawniać problemu, obawiając się reakcji otoczenia, represji ze strony osoby stosującej przemoc domową, długich i zawiłych procedur prawnych. Taki stan rzeczy znajduje odzwierciedlenie w statystykach prowadzonych przez poszczególne służby. Tymczasem, zgodnie z prezentowanymi danymi zdecydowana większość badanych mieszkańców gminy Bukowsko (łącznie 75,0%) słyszała lub zna przypadki występowania przemocy domowej. 52,4% respondentów stwierdziło, że słyszało o takich przypadkach, co może wskazywać na to, że problem jest obecny

w społecznej świadomości i jest tematem dyskusji w lokalnej społeczności. Ponadto, 22,6% respondentów zna takie przypadki bezpośrednich doświadczeń. Problem przemocy domowej jest nie tylko słyszalny, ale i widoczny wśród mieszkańców gminy. To świadczy o realnym występowaniu przemocy domowej i potrzebie interwencji oraz wsparcia dla osób doznających przemocy. Z drugiej strony, 14,5% ankietowanych nie zna takich przypadków, a 10,5% w ogóle nie słyszało o takich sytuacjach. Możliwe, że nie wszyscy mieszkańcy są równie świadomi tego problemu lub nie wszyscy są równie gotowi o nim mówić, co może wynikać z różnych przyczyn, takich jak lęk przed stygmatyzacją, brak zaufania do instytucji mogących zapewnić pomoc, czy po prostu brak bezpośredniego kontaktu z problemem. Przemoc domowa w gminie Bukowsko jest zjawiskiem, o którym większość mieszkańców wie lub słyszała. Takie wyniki wskazują na potrzebę działań prewencyjnych i edukacyjnych w celu zwiększenia świadomości problemu przemocy domowej oraz konieczność zapewnienia skutecznych mechanizmów wsparcia dla osób dotkniętych tym problemem.

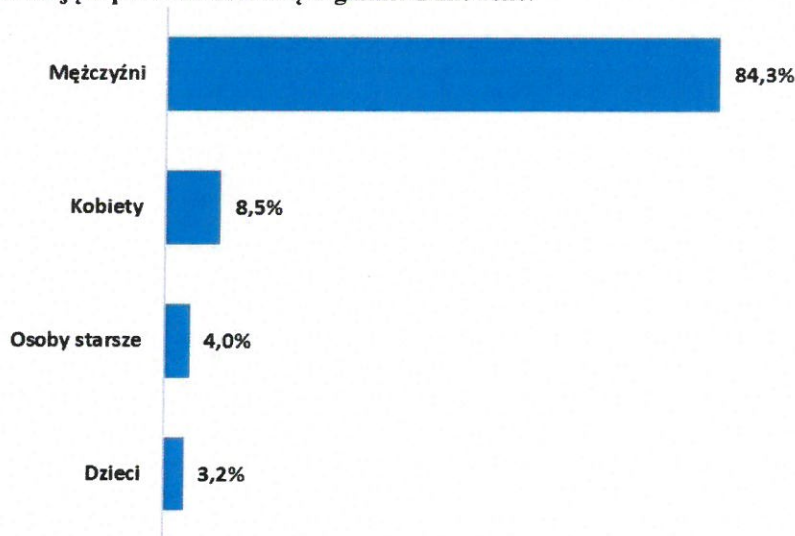
Rysunek 6. Jak Pan/Pani uważa, czy zjawisko przemocy domowej jest zjawiskiem powszechnie występującym w gminie Bukowsko?

IV.4. Osoby stosujące przemoc domową w opiniach mieszkańców gminy Bukowsko.

Zdecydowana większość ankietowanych, 84,3%, uważa, że to mężczyźni są częściej osobami stosującymi przemoc domową w gminie Bukowsko. Kobiety jako osoby stosujące przemoc domową zostały wskazane przez 8,5% respondentów, natomiast osoby starsze i dzieci są rzadko postrzegane jako osoby stosujące przemoc domową, odpowiednio 4,0% i 3,2% wskazań. Te wyniki odzwierciedlają powszechny obraz społeczności, gdzie przemoc domowa jest najczęściej kojarzona z mężczyznami. Takie dane podkreślają potrzebę skoncentrowania działań prewencyjnych i edukacyjnych na mężczyznach, ale też nie powinny przesłaniać faktu, że przemoc domowa jest zjawiskiem dotyczącym osób wszystkich płci i wieku, i każdy przypadek wymaga uwagi oraz odpowiedniej i interwencji.

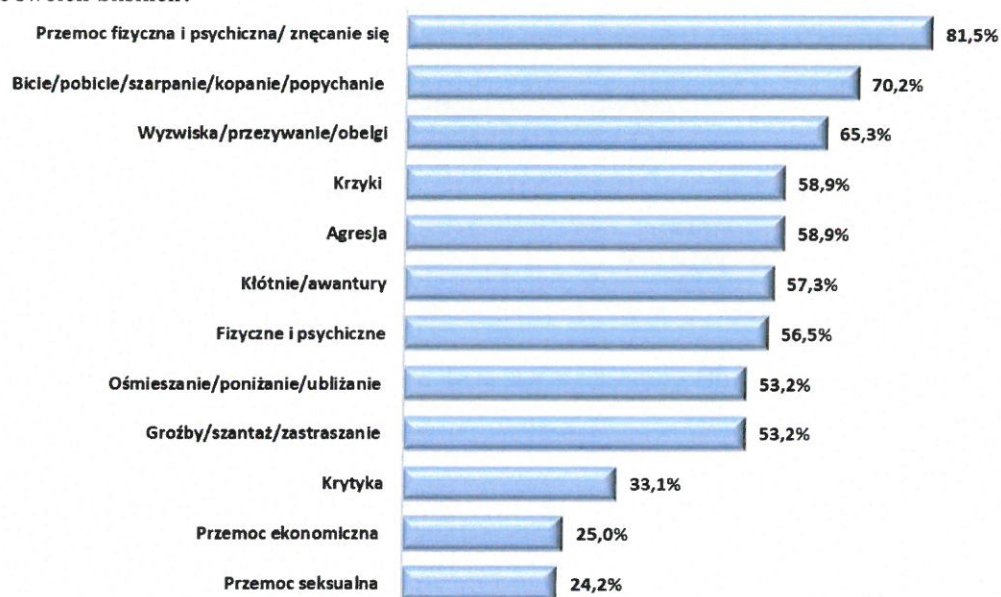
Rysunek 7. Osoby stosujące przemoc domową w gminie Bukowsko.

Zdaniem badanych najczęściej stosowaną formą przemocy przez osoby stosujące przemoc domową wobec bliskich w gminie Bukowsko jest przemoc fizyczna i psychiczna – 81,5% wskazań. Drugą najczęstszą formą przemocy są akty bicia, pobicia, szarpania, kopania i popychania, wskazane przez 70,2% respondentów. Wyzwiska, przezwania i obelgi zajmują trzecie miejsce z wynikiem 65,3%. Pozostałe formy przemocy wskazane przez respondentów to krzyki i agresja, na równi po 58,9%, następnie kłótnie i awantury z wynikiem 57,3%, oraz zachowania łączące zarówno elementy fizyczne, jak i psychiczne – 56,5%. Ośmieszanie, poniżanie i ubliżanie zostało wskazane przez 53,2% respondentów, podobnie jak groźby, szantaż i zastraszanie. Mniej często wskazywane formy przemocy to krytyka (33,1%), przemoc ekonomiczna (25,0%) oraz przemoc seksualna (24,2%). Pozostałe zachowania, które zdaniem badanych stosują osoby stosujące przemoc domową przedstawiono na wykresie.

Suma przedstawionych odpowiedzi jest większa niż 100% ze względu na możliwość wskazania dowolnej liczby odpowiedzi. Przedstawione wyniki badania wskazują na to, że przemoc domowa jest postrzegana przez mieszkańców głównie jako agresywne i destrukcyjne zachowania fizyczne i werbalne. Wyniki te mogą sugerować, że interwencje skierowane na walkę z przemocą domową powinny koncentrować się na edukacji dotyczącej zarówno fizycznych, jak i niematerialnych form przemocy, a także wsparciu dla ofiar tych zachowań. Ponadto, zauważalny niższy odsetek wskazań przemocy seksualnej i ekonomicznej może wskazywać na mniejszą świadomość społeczną odnośnie tych form przemocy, co również jest ważnym aspektem do rozważenia w planowaniu działań prewencyjnych i wsparcia.

Rysunek 8. Jakie wg Pani/Pana zachowania podejmują najczęściej osoby stosujące przemoc domową wobec swoich bliskich?

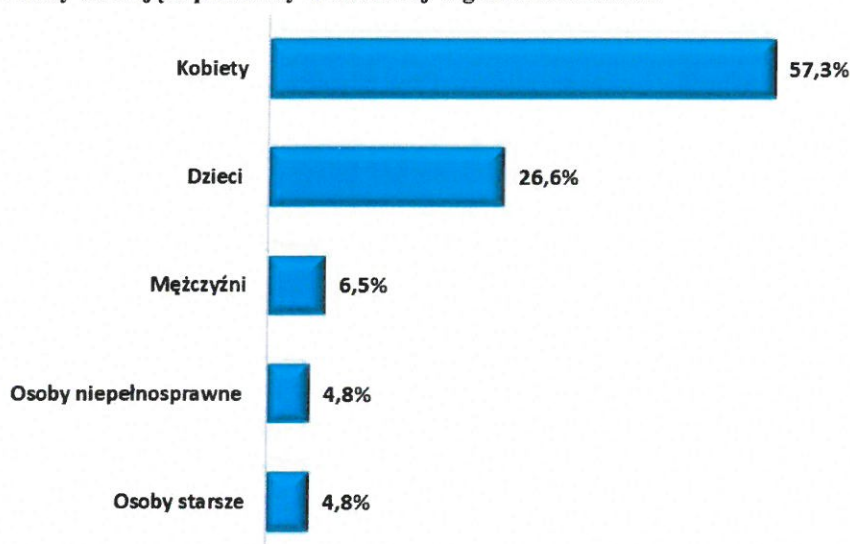

IV.5. Osoby doznające przemocy domowej w opiniach mieszkańców gminy Bukowsko.

Według badanych mieszkańców gminy Bukowsko osobami najczęściej doznającymi przemocy domowej są kobiety – 57,3% wskazań. Na drugim miejscu znajdują się dzieci, wskazane przez 26,6% respondentów. Mężczyźni, osoby starsze i osoby niepełnosprawne są grupami wskazywanymi znacznie rzadziej, odpowiednio 6,5%, 4,8% i 4,8%. W percepcji mieszkańców gminy Bukowsko przemoc domowa dotyczy przede wszystkim kobiet, co może odzwierciedlać ogólnie rozpowszechniony problem przemocy wobec kobiet. Duży odsetek

wskazań dzieci jako osób doznających przemocy domowej także podkreśla wagę ochrony tej szczególnie wrażliwej grupy. W porównaniu z innymi grupami, mężczyźni, osoby starsze i osoby niepełnosprawne są rzadziej postrzegane jako osoby doznające przemocy domowej, co może oznaczać, że te przypadki są mniej widoczne dla społeczności lub mniej zgłaszane. Te spostrzeżenia mogą być istotne dla lokalnych władz oraz organizacji społecznych w planowaniu odpowiednich programów wsparcia i interwencji, które są skierowane na najbardziej narażone grupy. Wyniki te mogą również sugerować potrzebę zwiększenia świadomości na temat przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych oraz konieczność stworzenia bardziej ukierunkowanych działań ochronnych i prewencyjnych dla tych grup.

Rysunek 9. Osoby doznające przemocy w domowej w gminie Bukowsko.

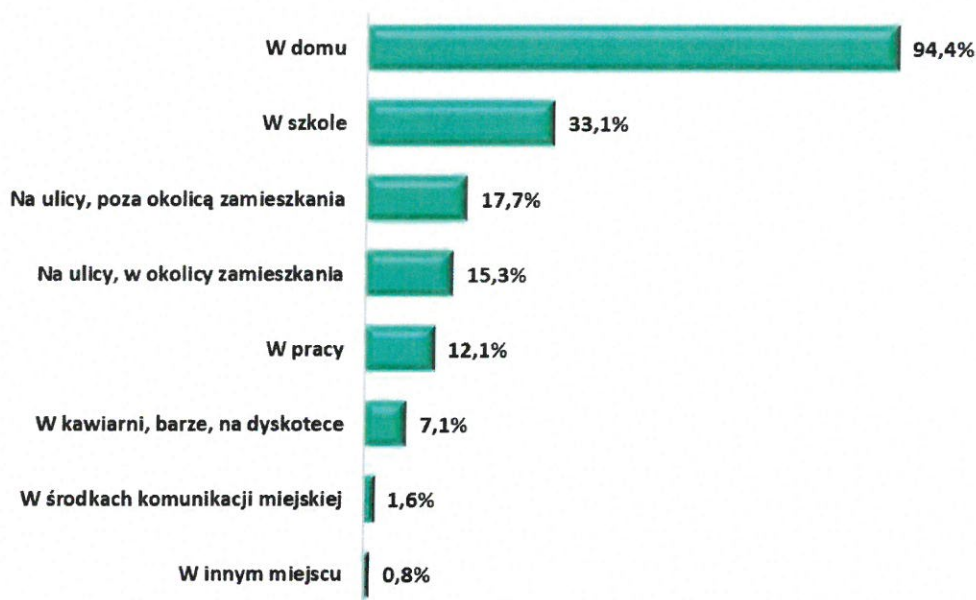

IV.6. Miejsca doświadczania przemocy, czynniki generujące przemoc.

Uczestników badania zapytano o wskazanie miejsc, w których najczęściej dochodzi do występowania zjawiska przemocy psychicznej lub fizycznej. Dane jednoznacznie wskazują, że zjawisko przemocy najczęściej występuje w domu. Taką odpowiedź wskazało aż 94,4% badanych. Oznacza to, że zdarzenia przemocy nie mają postronnych świadków i rozgrywają się w zamkniętym środowisku domowym, co utrudnia zarówno samo diagnozowanie jak i przeciwdziałanie przemocy. Przemoc, zdaniem badanych często występuje także w szkole – 33,1% wskazań. 17,5% badanych uważa, że do zachowań przemocowych dochodzi również na ulicy poza okolicą zamieszkania, natomiast 15,3% wskazało, że do takich zachowań dochodzi na ulicy w okolicy miejsca zamieszkania. Pozostałe odpowiedzi przedstawiono na wykresie. Suma odpowiedzi na poniższe pytanie jest zdecydowanie

większa niż 100% ponieważ, każdy z badanych mógł wskazać kilka miejsc lub sytuacji, w których dochodzi do występowania zjawiska przemocy psychicznej lub fizycznej. Warto w tym miejscu zauważyć, iż bardzo duży odsetek badanych wskazał na występowanie takiej formy przemocy w domu co ukazuje na występowanie istotnego problemu w rodzinach. Takie dane po raz kolejny potwierdzają, że problem przemocy domowej nie jest zjawiskiem marginalnym. Na podstawie takich wyników badań powinno podjąć się działania mające na celu uświadamianie konieczności reagowania na przemoc domową. Takie informacje są istotne dla tworzenia strategii prewencyjnych i interwencyjnych, które powinny koncentrować się przede wszystkim na sferze życia prywatnego. Istnieje potrzeba upowszechnienia znaczenia i roli świadka przemocy domowej oraz form i sposobów postępowania w sytuacji bycia świadkiem przemocy.

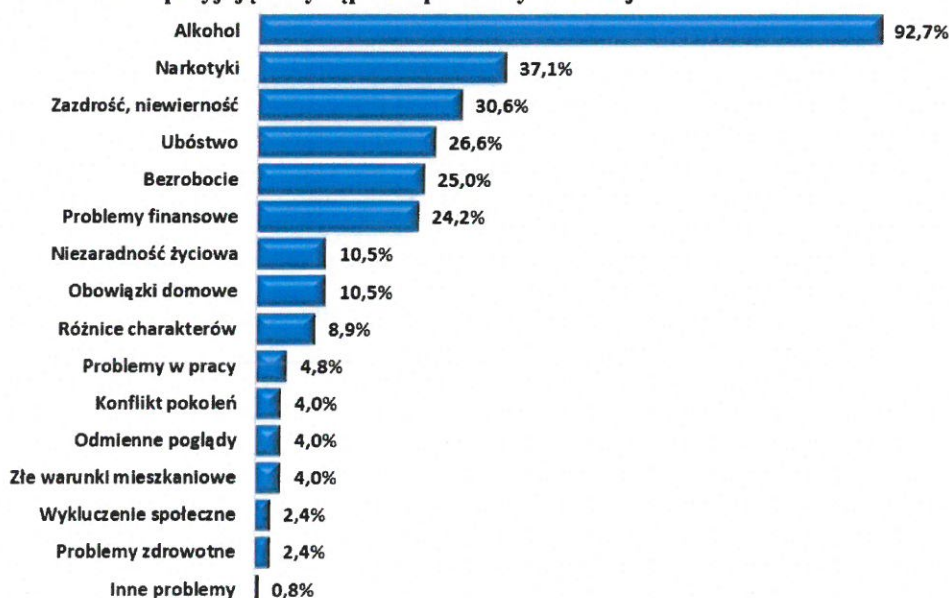
Rysunek 10. W jakiej sytuacji / w jakim miejscu Pani zdaniem najczęściej dochodzi do stosowania przemocy psychicznej i fizycznej?

Wyniki zamieszczone poniżej wskazują, jakie czynniki zdaniem respondentów mogą determinować i powodować wystąpienie przemocy fizycznej lub psychicznej. Poglądy mieszkańców gminy Bukowsko nie odbiegają od rozpowszechnionych, stereotypowych przekonań na temat okoliczności sprzyjających występowaniu przemocy domowej. Takie okoliczności to w opinii badanych przede wszystkim nadużywanie alkoholu. 92,7% badanych wskazało, że nadużywanie alkoholu jest najczęstszą przyczyną przemocy domowej. Rzeczywiście, przemoc domowej często towarzyszy uzależnienie od alkoholu, nie udowodniono jednak związku przyczynowo – skutkowego pomiędzy tymi zjawiskami. Jak

potwierdzają doświadczenia z pracy z osobami stosującymi przemoc, uzależnionymi od alkoholu, nie jest prawdą, że zatrzymanie uzależnienia jest równoznaczne z zaprzestaniem stosowania przemocy domowej. W związku z powyższym konieczne wydaje się edukowanie mieszkańców, że uzależnienie od alkoholu nie jest przyczyną przemocy. Aby powstrzymać przemoc domową nie wystarczy poddać się leczeniu uzależnienia. Osoby stosujące przemoc domową powinny dodatkowo uczestniczyć w programie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Narkotyki, również uważane za znaczący czynnik ryzyka, wskazane zostały przez 37,1% respondentów, co podkreśla opinię publiczną łączącą substancje psychoaktywne z przemocą. Emocjonalne aspekty takie jak zazdrość, niewierność (30,6%) oraz ubóstwo (26,6%) są również uznawane za istotne czynniki sprzyjające przemocowej dynamice, co może sugerować, że osobiste oraz ekonomiczne napięcia w życiu rodzinnym są ważnymi elementami, które mogą eskalować w konflikty. Bezrobocie (25,0%) i problemy finansowe (24,2%) wskazywane są jako kolejne ważne okoliczności, które mogą przyczyniać się do powstania sytuacji konfliktowych. Pozostałe odpowiedzi przedstawiono na wykresie. W tym miejscu należy zaznaczyć, iż każdy z badanych mógł wymienić maksymalnie trzech odpowiedzi, stąd też suma wszystkich wskazań jest większa niż 100%. Podsumowując, dane te wskazują na to, że przemoc domowa jest zjawiskiem wielowymiarowym, gdzie czynniki ryzyka są różnorodne i obejmują zarówno problemy społeczno-ekonomiczne, jak i osobiste dysfunkcje. Wyniki badania mogą służyć jako wskazówka dla twórców polityk publicznych i organizacji pomocowych w zakresie formułowania odpowiednich strategii interwencyjnych i profilaktycznych.

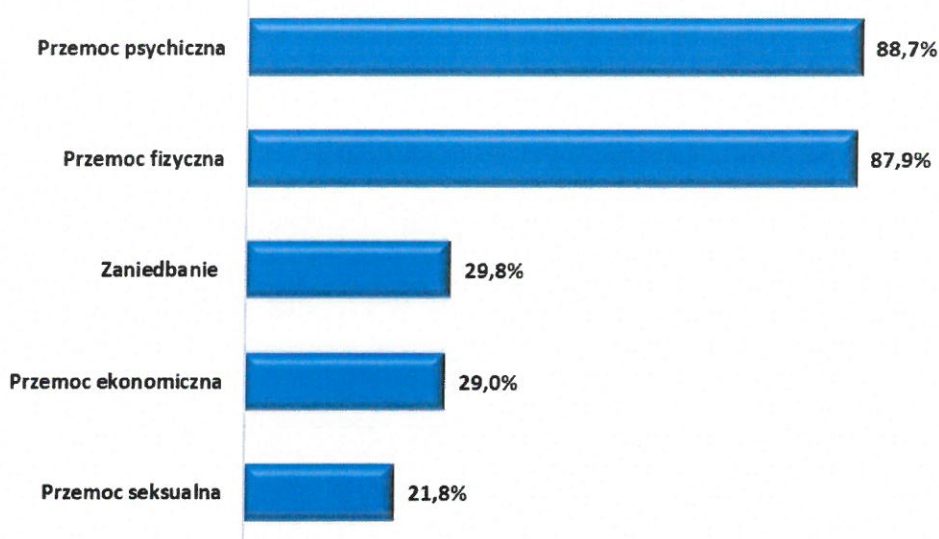
Rysunek 11. Okoliczności sprzyjające wystąpieniu przemocy domowej.

IV.7. Najczęstsze formy przemocy, zachowania przemocowe.

Przemoc domowa może przyjmować różnorodne formy takie jak: przemoc fizyczna, przemoc psychiczna, przemoc seksualna oraz przemoc ekonomiczna. Przemoc fizyczna to naruszanie nietykalności fizycznej; zachowania powodujące uszkodzenie ciała lub niosące takie ryzyko, np. bicie, popychanie, szarpanie, kopanie, duszenie, policzkowanie. Przemoc psychiczna to naruszenie godności osobistej; zawiera przymus i groźby, np. obrażanie, wyzywanie, wyśmiewanie, szydzenie, okazywanie braku szacunku, poniżanie w obecności innych osób, kontrolowanie i ograniczanie kontaktu z bliskimi, poddawanie stałej krytyce. Przemoc seksualna to naruszenie intymności; zmuszanie osoby do aktywności seksualnej wbrew jej woli, kontynuowanie aktywności seksualnej, gdy osoba nie jest w pełni świadoma, bez pytania jej o zgodę lub gdy na skutek zaistniałych warunków obawia się odmówić, np. wymuszanie pożycia seksualnego, obmacywanie, gwałt, wymuszanie nieakceptowanych zachowań seksualnych. Natomiast przemoc ekonomiczna to pozbawianie środków lub stwarzanie warunków, w których nie są zaspokajane niezbędne dla przeżycia potrzeby, np. niszczenie rzeczy, włamanie do zamkniętego osobistego pomieszczenia, kradzież, używanie rzeczy bez pozwolenia, zabieranie pieniędzy, przeglądanie dokumentów, korespondencji, dysponowanie czyjąś własnością, zaciąganie pożyczek "na wspólne konto", sprzedawanie osobistych lub wspólnych rzeczy bez uzgodnienia, zmuszanie do spłacania długów. Analizując wyniki dotyczące rodzaju spotykanej formy przemocy można zauważyć, iż najczęstsze jej formy stanowią w takim samym stopniu przemoc psychiczna oraz przemoc fizyczna – naruszenie nietykalności, które wskazało odpowiednio 88,7% oraz 87,9% respondentów. Wymienione dwie formy przemocy są zdecydowanie najczęściej występującymi formami przemocy. Znaczny odsetek badanych wskazał na zaniedbanie – 29,8% oraz przemoc ekonomiczną – naruszenie własności – 29,0%. Przemoc seksualną wskazało – 21,8% respondentów. Takie dane mogą w części wyjaśniać małą liczbę zgłoszeń dotyczących przemocy, ponieważ osoby doznające przemocy psychicznej, ekonomicznej i seksualnej takiej przemocy nie zgłaszają do odpowiednich służb.

Rysunek 12. Jakie Pani/Pana formy przemocy domowej są najbardziej powszechne?

Ankietowanym mieszkańcom gminy Bukowsko przedstawiono listę zachowań, które kojarzą się z przemocą. Każda z badanych osób mogła wskazać dowolną liczbę odpowiedzi, dlatego suma wskazań jest zdecydowanie większa niż 100%. Zgodnie z prezentowanymi danymi najwięcej osób (88,7%) uważa, że groźenie pobiciem jest zachowaniem, które najbardziej kojarzy się z przemocą. To wskazuje na silną świadomość społeczną, że groźby fizyczne są jednym z najbardziej bezpośrednich przejawów agresji i przemocy. Drugie miejsce zajmuje przemoc wobec dzieci, w tym przerywanie, obrażanie i krytykowanie dziecka, z wynikiem 73,4%, co świadczy o wysokiej wrażliwości społecznej na dobrostan dzieci oraz o niewielkiej tolerancji na jakiegokolwiek formy przemocy skierowanej wobec najmłodszych. Uderzenie kogoś w policzek jest uznane za zachowanie przemocowe przez 64,5% respondentów, co potwierdza, że akty fizycznej przemocy są powszechnie rozpoznawane i potępiane przez społeczeństwo. Zmuszanie małżonka lub partnera do zachowań seksualnych jest kolejnym silnie potępianym zachowaniem, z 61,3% wskazań. To wskazuje na rosnącą świadomość, że przemoc seksualna w relacjach bliskich jest poważnym naruszeniem. Rozpowszechnianie treści bez zgody, w tym interwencje filmów lub zdjęć, jest uznane za przemoc przez 45,2% respondentów. Wyśmiewanie cudzych poglądów oraz zmuszanie do palenia papierosów, picia alkoholu, zażywania narkotyków są postrzegane jako przemoc przez równą liczbę respondentów (43,5%). Pozostałe odpowiedzi przedstawiono w tabeli. Podsumowując, wyniki wskazują na to, że w percepcji społecznej przemoc najczęściej kojarzy się z groźbami i aktami fizycznego krzywdzenia, ale również uwzględnia przemoc emocjonalną, seksualną i ekonomiczną. Widać wyraźne różnice

w stopniu świadomości różnych form przemocy, co może stanowić wskazówkę dla działań edukacyjnych i prewencyjnych mających na celu zwiększenie tej świadomości i wzmocnienie ochrony osób doznających przemocy.

Rysunek 13. Które zachowania, kojarzą się z Pani/Panu z przemocą?

IV.8. Doświadczenie przemocy.

Najczęstszą formą przemocy, której doświadczyły badane osoby jest psychiczna forma przemocy. Takiego rodzaju przemocy doświadczyła ponad połowa badanych – 54,8% uczestników badania. Takie wyniki obrazują skalę przemocy psychicznej, której doświadczają badani mieszkańcy. Problem przemocy psychicznej jest więc ważnym problemem, który wymaga podjęcia określonych działań profilaktycznych. Z przemocą fizyczną spotkało się 15,4% badanych osób. Różnych form przemocy ekonomicznej (naruszenie własności) doświadczyło 10,5% badanych. Taki sam odsetek badanych doświadczył zaniedbania. Przemocy seksualne (naruszenie intymności) doświadczyło 7,3% badanych mieszkańców gminy Bukowsko. Tytułem uzupełnienia należy zwrócić uwagę, iż 34,7% badanych nie doświadczyło żadnej formy przemocy

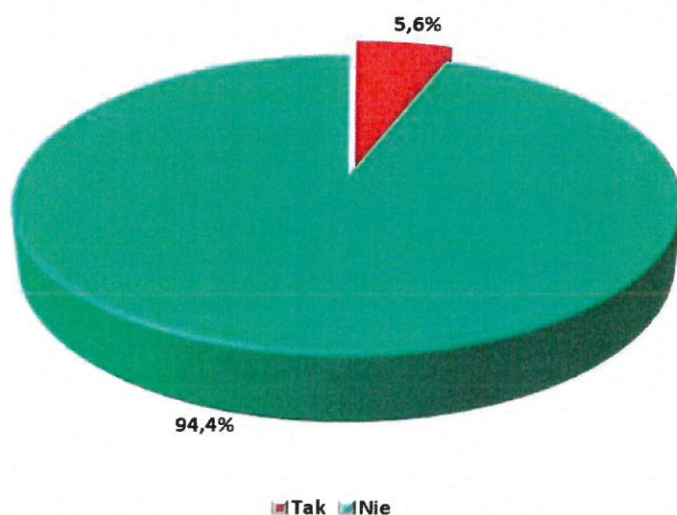
Rysunek 14. Czy doświadczył(a) Pani/Pan kiedykolwiek przemocy?

IV.9. Stereotypy na temat przemocy.

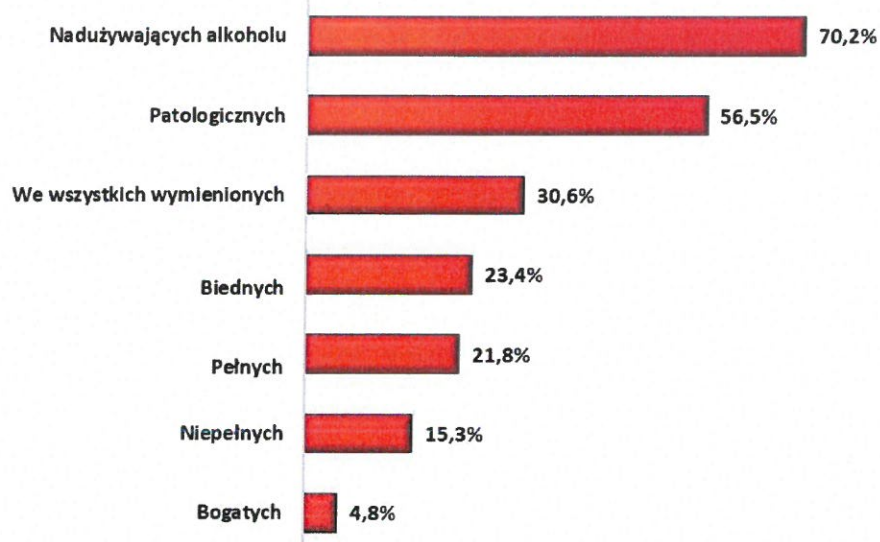
Poniżej przedstawiono odpowiedzi respondentów na pytanie, których celem było zweryfikowanie pewnych stereotypów związanych z występowaniem przemocy domowej. Przedstawione poniżej dane pokazują pozytywny obraz tego, jak owa przemoc jest postrzegana. Zdecydowana większość badanych – 94,3% nie zgadza się ze stwierdzeniami wskazującymi na to, że przemoc to prywatny problem samej rodziny, który powinien być rozwiązywany wyłącznie w czterech ścianach, bez udziału osób z zewnątrz, a osoby doznające przemocy same są sobie winne. Tylko 5,6% badanych uważa, że przemoc domowa to prywatna sprawa.

Rysunek 15. Czy Pana/Pani zdaniem przemoc domowa to sprawa prywatna, nikt nie powinien się wtrącać?

Kolejnym elementem związanym z weryfikacją pewnych stereotypów związanych z występowaniem przemocy, była typologia rodzin, w których najczęściej dochodzi do przemocy. Odpowiedzi badanych wskazują na brak stereotypowego podejścia związanego z tym, że do przemocy dochodzi tylko w rodzinach dysfunkcyjnych czy biednych. Potwierdziła się wcześniejsza opinia uczestników badania, zgodnie z którą alkohol jest jedną z głównych przyczyn pojawiania się zjawiska przemocy. Zdaniem 70,2% badanych przemoc występuje w rodzinach nadużywających alkoholu. Na drugim miejscu znajdują się rodziny określone jako patologiczne, z odsetkiem 56,5%. Termin "patologiczne" może być rozumiany jako rodziny z różnymi dysfunkcjami, takimi jak przemoc, uzależnienia, czy inne zachowania społeczne. Około jedna trzecia respondentów (30,6%) uważa, że przemoc występuje we wszystkich wymienionych typach rodzin, co wskazuje na rozumienie przemocy jako zjawiska, które może dotyczyć każdego, bez względu na status społeczno-ekonomiczny czy inne czynniki. Rodziny biedne są kojarzone z przemocą przez 23,4% respondentów, co może odzwierciedlać przekonanie, że trudne warunki ekonomiczne i stres związany z biedą mogą sprzyjać występowaniu przemocy. Rodziny pełne są wymienione przez 21,8% respondentów, sugerując, że przemoc jest również postrzegana jako problem w rodzinach, które z zewnątrz mogą wydawać się stabilne lub nienaruszone. Przemoc w rodzinach niepełnych dostrzega 15,3% badanych, co może oznaczać, że rozpad rodziny czy brak jednego z rodziców jest kojarzony z większym ryzykiem występowania przemocy. Na końcu listy, z najniższym odsetkiem, znajdują się rodziny bogate, gdzie tylko 4,8% respondentów wiąże z nimi przemoc. Może to świadczyć o tym, że w społecznym postrzeganiu zasobność materialna jest uznawana za czynnik chroniący przed przemocą. Podsumowując, wyniki te wskazują na to, że społeczeństwo najczęściej utożsamia przemoc domową z problemami związanymi z nadużywaniem alkoholu oraz z dysfunkcjonalnością rodziny. Mniej postrzegana jest przemoc w rodzinach z pozoru stabilnych ekonomicznie. Wyniki te mogą podkreślać potrzebę skupienia uwagi na zapobieganiu przemocy w rodzinach z problemami alkoholowymi oraz na szeroko zakrojonych działaniach edukacyjnych i wspierających dla wszystkich typów rodzin.

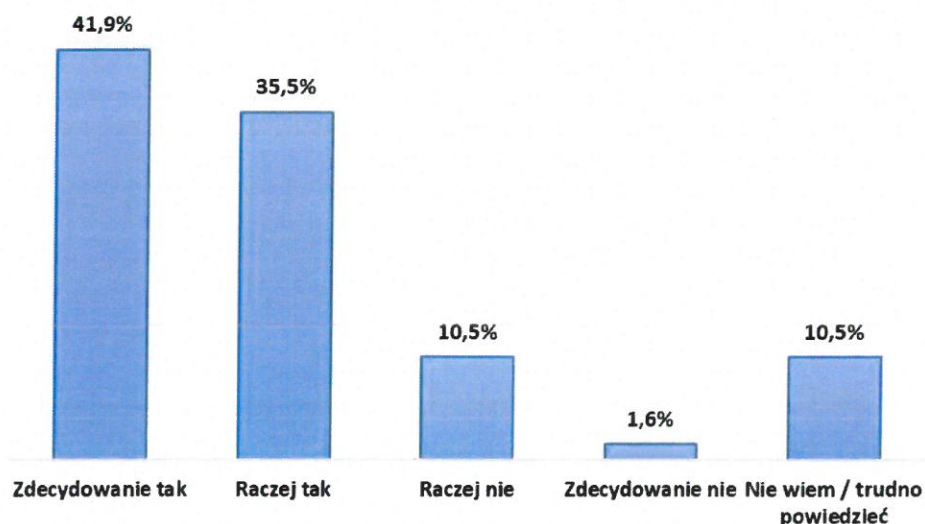
Rysunek 16. W jakich rodzinach najczęściej występuje przemoc?

IV.10. Znajomość instytucjonalnych form wsparcia dla osób doznających przemocy na terenie gminy Bukowsko.

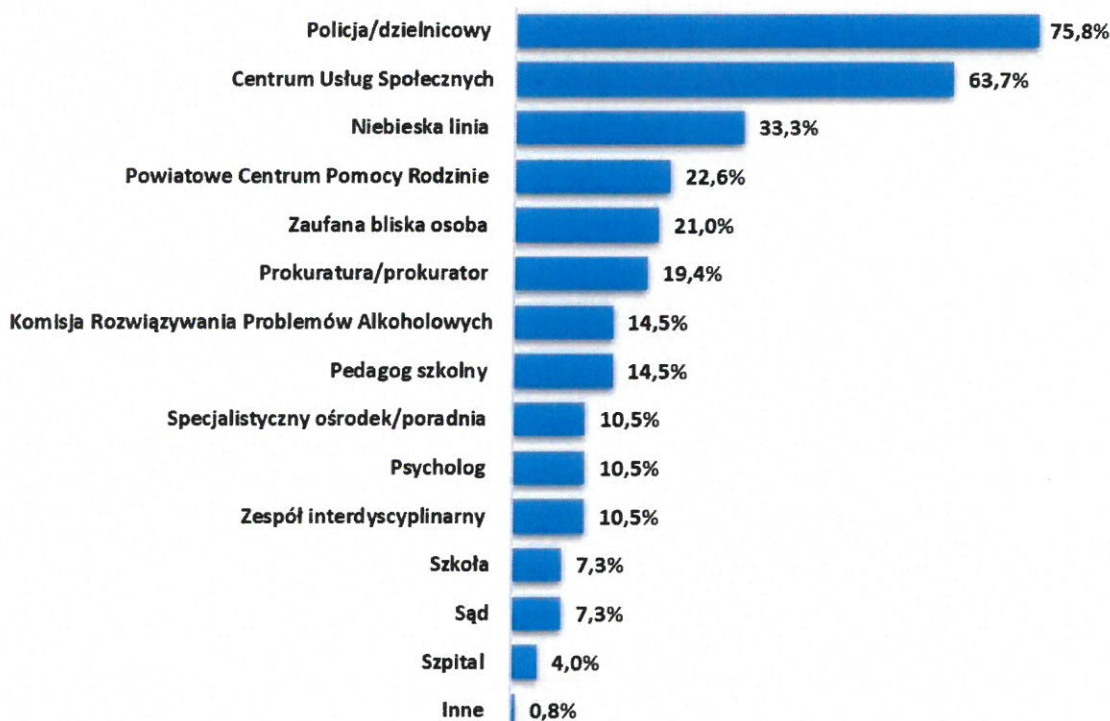
Respondentów zapytano także czy wiedzą, gdzie na terenie gminy Bukowsko należy szukać pomocy dla bliskich mających problemy z przemocą. Na tak postawione pytanie twierdząco odpowiedziało łącznie 77,4% ankietowanych. Z kolei łącznie 12,1% badanych nie wiedziałoby, gdzie należy szukać pomocy. Odsetek respondentów świadomych, gdzie należy szukać pomocy uznać należy za wysoki.

Rysunek 17. Proszę powiedzieć, czy gdyby ktoś z Pani/Pana bliskich miał problemy z przemocą wiedział(a)by Pan/Pani gdzie szukać pomocy?

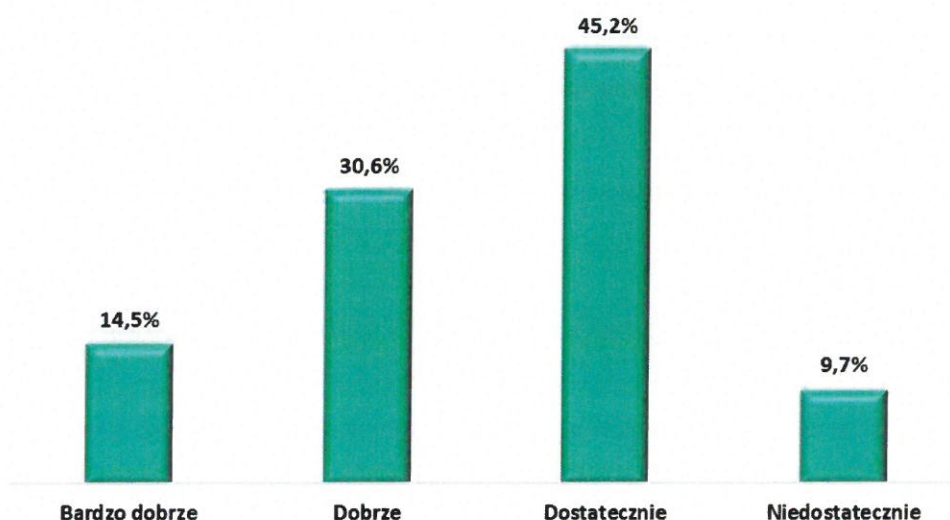
Bardzo ważnym i pozytywnym wnioskiem, który wynika z badań jest bardzo wysoki stopień świadomości społecznej mieszkańców gminy Bukowsko na temat możliwych form pomocy, z których mogą skorzystać osoby doznające przemocy na terenie gminy. Według przedstawionych danych wynika, iż zdecydowana większość mieszkańców gminy Bukowsko deklaruje, że wie, gdzie należy się zgłosić w przypadku wystąpienia zjawiska przemocy. Mieszkańcy gminy Bukowsko uważają, że osoba doświadczająca przemocy powinna zgłosić się na policję. Taką odpowiedź wskazało 75,8% badanych. Ponad połowa badanych mieszkańców – 63,7% wskazała Centrum Usług Społecznych. Inne instytucje, podmioty wymienione przez respondentów to także: Niebieska Linia – 33,3% odpowiedzi oraz Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie – 22,6% wskazań. Zaufaną bliską osobę oraz wskazało 21,0% badanych. Pozostałe instytucje wskazał mniejszy odsetek badanych. Wykaz wszystkich podmiotów przedstawiono na poniższym wykresie. Należy zwrócić uwagę, iż każda z badanych osób mogła wskazać kilka odpowiedzi, dlatego suma wszystkich odpowiedzi jest większa niż 100%.

Rysunek 18. Gdzie powinna udać się po pomoc osoba doznająca przemocy?

Respondenci uczestniczący w badaniu dokonali także oceny działań i zaangażowania władz lokalnych i jednostek administracji publicznej w rozwiązywanie problemów przemocy występujących na terenie gminy Bukowsko. Zgodnie z przedstawionymi danymi ankietowani przeciętnie oceniają działania inicjowane i podejmowane przez jednostki administracji publicznej w celu minimalizowania i przeciwdziałania problemom przemocy występującym na terenie gminy. Przeciętną – dostateczną ocenę wskazało 45,2% respondentów. Dobrze lub bardzo dobrze działania oceniło łącznie 45,1% respondentów. Negatywnie działania oceniło 9,7% badanych.

Rysunek 19. Jak Pani/Pan ocenia stopień zaangażowania i kierunki działań władz lokalnych, związanych z rozwiązywaniem problemów przemocy na terenie gminy Bukowsko?

V. Cele, działania, sposoby realizacji Programu przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej w Gminie Bukowsko do 2030 roku

Celem ogólnym Programu jest **zwiększenie skuteczności działań i dostępności pomocy w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej w gminie Bukowsko**, który będzie osiągany przez realizację następujących celów szczegółowych:

I. CEL SZCZEGÓŁOWY

Rozwijanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.

II. CEL SZCZEGÓŁOWY

Rozwijanie działań mających na celu pomoc osobom dotkniętym przemocą domową.

III. CEL SZCZEGÓŁOWY

Podejmowanie działań wobec osób stosujących przemoc domową.

IV. CEL SZCZEGÓŁOWY

Rozwijanie kompetencji osób realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej.

Poszczególnym celom szczegółowym przypisano działania, które zaplanowano w sposób uwzględniający możliwości finansowo – organizacyjne Gminy Bukowsko.

I. CEL SZCZEGÓŁOWY

Rozwijanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.

Działania w ramach I celu szczegółowego - Rozwijanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy:

- ✓ Prowadzenie lokalnych kampanii społecznych i włączanie się w kampanie ogólnopolskie na temat przemocy domowej, mechanizmów przemocy domowej, wskazywania na społeczną ich szkodliwość i społeczno-kulturowe uwarunkowania. Promowanie metod wychowawczych bez użycia przemocy oraz promujących postawy społecznej odpowiedzialności za zgłaszanie aktów przemocy.
- ✓ Zakup materiałów w postaci broszur, ulotek i plakatów z zakresu problematyki przemocy domowej.
- ✓ Prowadzenie poradnictwa psychologicznego, prawne, socjalnego i rodzinnego.
- ✓ Prowadzenie edukacji dzieci i młodzieży z zakresu rozwiązywania konfliktów bez użycia przemocy, radzenia sobie z agresją i stresem.
- ✓ Współpraca z przedstawicielami władz samorządowych oraz instytucjami działającymi na terenie gminy w zakresie problematyki przemocy domowej.
- ✓ Opracowywanie i dystrybucja materiałów promocyjnych (ulotka).
- ✓ Organizacja szkoleń i warsztatów.
- ✓ Prowadzenie świetlic i placówek wsparcia dziennego.

Wskaźniki osiągnięcia celu dla I celu szczegółowego: Rozwijanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej:

- ✓ Liczba zorganizowanych społecznych kampanii edukacyjnych i informacyjnych.
- ✓ Liczba rozpowszechnionych materiałów o charakterze informacyjno-edukacyjnym.
- ✓ Liczba osób/rodzin, którym udzielono porad.
- ✓ Liczba zakupionych materiałów (ulotki, broszury, plakaty)
- ✓ Liczba świetlic/ placówek wsparcia dziennego na terenie gminy Bukowsko.

II. CEL SZCZEGÓŁOWY

Rozwijanie działań mających na celu pomoc osobom dotkniętym przemocą domową.

Działania w ramach II celu szczegółowego - Rozwijanie działań mających na celu pomoc ofiarom przemocy domowej:

- ✓ Zwiększenie liczby podmiotów, w tym niepublicznych włączonych w realizację zadań z zakresu poradnictwa, terapii dla osób doświadczających przemocy.
- ✓ Zintegrowanie działań w ramach przeciwdziałania przemocy domowej w gminie poprzez stałą współpracę placówek oświatowych, jednostek pomocy społecznej i służby zdrowia, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, przedstawicieli GKRPA, policji, sądu rejonowego i kuratorów sądowych, organizacji pozarządowych i kościoła.
- ✓ Rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym.
- ✓ Prowadzenie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego i rodzinnego.
- ✓ Zapewnienie bezpieczeństwa dzieciom w związku z przemocą domową w trybie art. 12 a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej.
- ✓ Podejmowanie interwencji w rodzinie dotkniętej przemocą.
- ✓ Diagnozowanie sytuacji osoby/rodziny dotkniętej przemocą.
- ✓ Monitorowanie sytuacji osoby/rodziny dotkniętej przemocą - systematyczne wizyty w środowisku.
- ✓ Upowszechnianie oferty pomocowej oraz informacji w zakresie możliwości i form uzyskania pomocy i wsparcia.
- ✓ Opracowanie i dystrybucja materiałów edukacyjnych i informacyjnych dla osób zagrożonych doświadczaniem przemocy w rodzinie i osób uwikłanych w przemoc domową.
- ✓ Uzupełnianie i aktualizowanie internetowej bazy danych dotyczącej oferty pomocowej na stronie CUS i Urzędu Gminy Bukowsko.

Wskaźniki osiągnięcia celu dla II celu szczegółowego: Rozwijanie działań mających na celu pomoc ofiarom przemocy domowej:

- ✓ Liczba wszczętych procedur *Niebieska Karta*.
- ✓ Liczba udzielonych porad medycznych, psychologicznych, prawnych, socjalnych i rodzinnych.
- ✓ Liczba dzieci, które zostały odebrane z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą domową.
- ✓ Liczba opracowanych materiałów edukacyjnych.
- ✓ Liczba zakupionych materiałów edukacyjnych ulotek, plakatów, broszur.
- ✓ Liczba osób korzystających z poradnictwa medycznego, prawnego, socjalnego, rodzinnego i psychologicznego.
- ✓

III. CEL SZCZEGÓŁOWY

Podejmowanie działań wobec osób stosujących przemoc domową.

Działania w ramach III celu szczegółowego – Podejmowanie działań wobec osób stosujących przemoc domową:

- ✓ Interweniowanie i reagowanie przez właściwe służby na stosowanie przemocy domowej poprzez stosowanie procedury *Niebieska Karta*.
- ✓ Prowadzenie działań terapeutycznych wobec osób stosujących przemoc domową programów i oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania przemocy domowej, przy współpracy innych organizacji i instytucji.
- ✓ Wdrażanie procedur kierowania do programów korekcyjno-edukacyjnych we współpracy z samorządem powiatowym oraz z wymiarem sprawiedliwości.
- ✓ Upowszechnianie informacji o konsekwencjach stosowania przemocy oraz możliwości uzyskania pomocy.

Wskaźniki osiągnięcia celu dla III celu szczegółowego: Podejmowanie działań wobec osób stosujących przemoc domową:

- ✓ Liczba osób stosujących przemoc, którym zaproponowano udział w programach korekcyjno-edukacyjnych.
- ✓ Liczba osób, które wzięły udział w programach korekcyjno-edukacyjnych.
- ✓ Liczba osób, które ukończyły program korekcyjno-edukacyjny.
- ✓ Liczba założonych procedur *Niebieska Karta*.
- ✓

IV. CEL SZCZEGÓŁOWY

Rozwijanie kompetencji osób realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej.

Działania w ramach IV celu szczegółowego – Rozwijanie kompetencji osób realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej:

- ✓ Podnoszenie wiedzy i rozwijanie umiejętności osób realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej.
- ✓ Organizowanie szkoleń, seminariów, wykładów, prelekcji, wizyt studyjnych, itp. dostarczających wiedzy i umiejętności z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej, w tym umiejętności pierwszego kontaktu, interwencji, pomocy osobom uwikłanym w przemoc.
- ✓ Analiza potrzeb w zakresie zapotrzebowania na doksztalcanie kadry oraz określenie obszarów tematycznych.
- ✓ Współpraca z podmiotami realizującymi zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.

Wskaźniki osiągnięcia celu dla IV celu szczegółowego: Rozwijanie kompetencji osób realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej:

- ✓ Liczba zorganizowanych szkoleń.
- ✓ Liczba uczestników szkoleń.
- ✓ Liczba osób pracujących bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą.
- ✓ Liczba podmiotów realizujących zadanie.

V.1. Realizacja Programu przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej w Gminie Bukowsko do 2030 roku

Odbiorcami niniejszego Programu są:

- ✓ osoby doświadczające przemocy domowej,
- ✓ osoby stosujące przemoc domową,
- ✓ mieszkańcy gminy Bukowsko, w tym osoby zagrożone przemocą domową,
- ✓ świadkowie przemocy domowej,
- ✓ przedstawiciele służb, instytucji i organizacji pozarządowych – podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej.

Podmiotami odpowiedzialnymi za realizację działań są:

- ✓ Wójt Gminy Bukowsko,
- ✓ Rada Gminy w Bukowsku,
- ✓ Centrum Usług Społecznych w Bukowsku,
- ✓ Punkt Informacyjno – Konsultacyjny,
- ✓ Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- ✓ Placówki oświatowe,
- ✓ Służba zdrowia,
- ✓ Posterunek Policji w Bukowsku,
- ✓ Zespół Interdyscyplinarny.

Partnerami w realizacji działań są:

- ✓ Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Sanoku,
- ✓ Prokuratura rejonowa,
- ✓ Sąd rejonowy,
- ✓ Kuratorzy sądowi,
- ✓ Kościół,
- ✓ Społeczność lokalna.

V.2. Monitorowanie i sprawozdawczość.

Monitoring Programu, polegający na zbieraniu i analizowaniu informacji na temat realizowanych bądź zrealizowanych już zadań, będzie prowadzony corocznie. Gromadzone dane z jednej strony pozwolą zidentyfikować i rozwiązać problemy, które pojawiają się w trakcie wdrażania dokumentu, oraz stwierdzić, z myślą o podjęciu działań korygujących, czy realizacja wyznaczonych zadań zmierza w słusznym kierunku, z drugiej natomiast umożliwią po zakończeniu realizacji Programu przeprowadzenie jego ewaluacji, czyli ustalenie rzeczywistych rezultatów wdrożenia zadań – czy uzyskane efekty są zgodne z przyjętymi wcześniej zamierzeniami i na co miały wpływ.

W terminie do 31 marca każdego roku Koordynator realizacji Programu (Centrum Usług Społecznych w Bukowsku) przedstawi Radzie Gminy sprawozdanie z jego realizacji. Sprawozdanie zostanie sporządzone na podstawie informacji uzyskanych od podmiotów biorących udział w realizacji Programu.

Monitorowanie programu umożliwi wgląd w realizację podejmowanych działań, ocenę ich skuteczności oraz podjęcie działań korygujących. Informacje uzyskane pozwolą na rozwijanie Programu i zaplanowanych działań w przyszłości. Monitoring będzie prowadzony przez Centrum Usług Społecznych w Bukowsku na podstawie informacji uzyskanych od realizatorów Programu. Ostateczne efekty zostaną podsumowane w raporcie po zakończeniu realizacji w/w działań. Do oceny wdrożenia sformułowanych w Programie zadań zostaną wykorzystane wyznaczone w dokumencie wskaźniki monitoringowe. Przy ocenie programu będą brane pod uwagę także takie wskaźniki:

- ✓ Liczba posiedzeń Zespołu Interdyscyplinarnego i grup roboczych.
- ✓ Liczba działań profilaktycznych podejmowanych przez realizatorów Programu.
- ✓ Liczba osób/ rodzin objętych pomocą w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.
- ✓ Liczba osób przeszkolonych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.
- ✓ Ilość uczestników programów korekcyjno-edukacyjnych.
- ✓ Liczba uruchomionych procedur „Niebieska Karta”.
- ✓ Liczba postępowań przygotowawczych wobec sprawców przemocy domowej.
- ✓ Liczba interwencji policji związanych z przemocą domową.
- ✓ Liczba wydanych nakazów natychmiastowego opuszczenia mieszkania oraz zakazów zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia na najbliższe 14 dni zgodnie z ustawą antyprzemocową z dnia 30.04.2020 roku (Dz.U. z 2020 r. poz. 956).

V.3. Spodziewane efekty.

Spodziewanym efektami działań realizowanych w ramach Programu będą:

- ✓ Zmiana postaw społecznych względem przemocy domowej – zwiększenie świadomości mieszkańców gminy Bukowsko w zakresie rodzajów, form, przyczyn i skutków przemocy domowej oraz mechanizmów psychologicznych utrzymujących cykl przemocy.
- ✓ Wzrost rozpoznawalności instytucji oferujących profesjonalną pomoc osobom i rodzinom uwikłanym w przemoc.
- ✓ Zwiększenie skuteczności działań podejmowanych przez przedstawicieli instytucji działających na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej – zwiększenie wiedzy i kompetencji przedstawicieli instytucji z terenu gminy Bukowsko w zakresie diagnozowania, monitoringu i ewaluacji.
- ✓ Wzmocnienie współpracy interdyscyplinarnej w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.
- ✓ Zwiększenie dostępności do pomocy specjalistycznej osobom i rodzinom uwikłanym w przemoc.
- ✓ Zmiana sposobu funkcjonowania osób stosujących przemoc domową na zachowania zgodne z normami społecznymi i rodzinnymi.
- ✓ Uwrażliwienie społeczność lokalna na sygnały o stosowaniu przemocy domowej w najbliższym otoczeniu. Zmniejszenie tolerancji na przejawy przemocy domowej.
- ✓ Spadek pozwolenia społecznego na stosowanie kar cielesnych wobec dzieci.

V.4. Miejsce i czas realizacji Programu.

Wdrażanie zaplanowanych działań w ramach Programu przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej w Gminie Bukowsko do 2030 roku rozpoczęte zostanie po jego uchwaleniu. Działania zaplanowane do realizacji będą wprowadzane w formie ciągłej. Koordynatorem przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej jest Centrum Usług Społecznych w Bukowsku.

Spis rysunków:

Rysunek 1. Mapa gminy Bukowsko.	18
Rysunek 2. Liczba mieszkańców gminy Bukowsko w latach 2018 – 2022 r. (opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Bukowsko).	19
Rysunek 3. Przyrost naturalny w gminie Bukowsko w latach 2010 – 2019. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS).....	21
Rysunek 4. Wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) w gminie Bukowsko w latach 2012-2022. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS).....	22
Rysunek 5. Które z podejmowanych działań / obszarów przynoszą Pani/Pana zdaniem najmniej zadowalające efekty?.....	41
Rysunek 6. Jak Pan/Pani uważa, czy zjawisko przemocy domowej jest zjawiskiem powszechnie występującym w gminie Bukowsko?	42
Rysunek 7. Osoby stosujące przemoc domową w gminie Bukowsko.	43
Rysunek 8. Jakie wg Pani/Pana zachowania podejmują najczęściej osoby stosujące przemoc domową wobec swoich bliskich?.....	44
Rysunek 9. Osoby doznające przemocy w domowej w gminie Bukowsko.....	45
Rysunek 10. W jakiej sytuacji / w jakim miejscu Pani zdaniem najczęściej dochodzi do stosowania przemocy psychicznej i fizycznej?.....	46
Rysunek 11. Okoliczności sprzyjające wystąpieniu przemocy domowej.	47
Rysunek 12. Jakie Pani/Pana formy przemocy domowej są najbardziej powszechne?.....	49
Rysunek 13. Które zachowania, kojarzą się z Pani/Panu z przemocą?.....	50
Rysunek 14. Czy doświadczył(a) Pani/Pan kiedykolwiek przemocy?	51
Rysunek 15. Czy Pana/Pani zdaniem przemoc domowa to sprawa prywatna, nikt nie powinien się wtrącać?	51
Rysunek 16. W jakich rodzinach najczęściej występuje przemoc?	53
Rysunek 17. Proszę powiedzieć, czy gdyby ktoś z Pani/Pana bliskich miał problemy z przemocą wiedział(a)bym Pani/Pan gdzie szukać pomocy?.....	53
Rysunek 18. Gdzie powinna udać się po pomoc osoba doznająca przemocy?.....	54
Rysunek 19. Jak Pani/Pan ocenia stopień zaangażowania i kierunki działań władz lokalnych, związanych z rozwiązywaniem problemów przemocy na terenie gminy Bukowsko?	55

Spis tabel:

Tabela 1. Liczba mieszkańców poszczególnych miejscowości gminy Bukowsko w 2022 roku. (opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Bukowsko).....	19
Tabela 2. Ludność gminy Bukowsko, powiatu sanockiego oraz województwa podkarpackiego według kategorii na koniec 2022 roku. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS).....	20
Tabela 3. Saldo migracji wewnętrznych w gminie Bukowsko w latach 2012 – 2022. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS).....	22
Tabela 4. Saldo migracji zagranicznych w gminie Bukowsko w latach 2012 – 2022. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS).....	23
Tabela 5. Formy pomocy udzielonej osobom doznającym przemocy domowej przez CUS w Bukowsku.....	23
Tabela 6. Rodziny i osoby w rodzinach, którym w latach 2020-2022 CUS przyznał pomoc z powodu przemocy w rodzinie i alkoholizmu. (opracowanie własne na podstawie danych CUS Bukowsko).....	24
Tabela 7. Skala występowania poszczególnych problemów społecznych w gminie Bukowsko.	38
Tabela 8. Osoby, rodziny, grupy mieszkańców gminy Bukowsko są najbardziej Pani/Pana zdaniem zagrożone marginalizacją i wykluczeniem społecznym? Ocena w skali od 1 do 5 gdzie 1 to najniższa ocena, natomiast 5 najwyższa ocena.	40

PRZEWODNICZĄCY
Rady Gminy Bukowsko
Piotr Łuszcz
Piotr Łuszcz

